

Slovenski Pravnik

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

VSEBINA:

1. PROF. A. MAKLECOV: Zaščita dece kot problem kriminalne in socialne politike	1
2. PROF. DR. LAPAJNE: Reparacije civilnega prava	14
3. DR. IG. RUTAR: O vsebini avtonomije in samouprave	24
4. Književna poročila	36
5. Razne vesti	44
PRILOGI: Odločbe stola sedmorice v civilnih stvareh Notarski Vestnik	

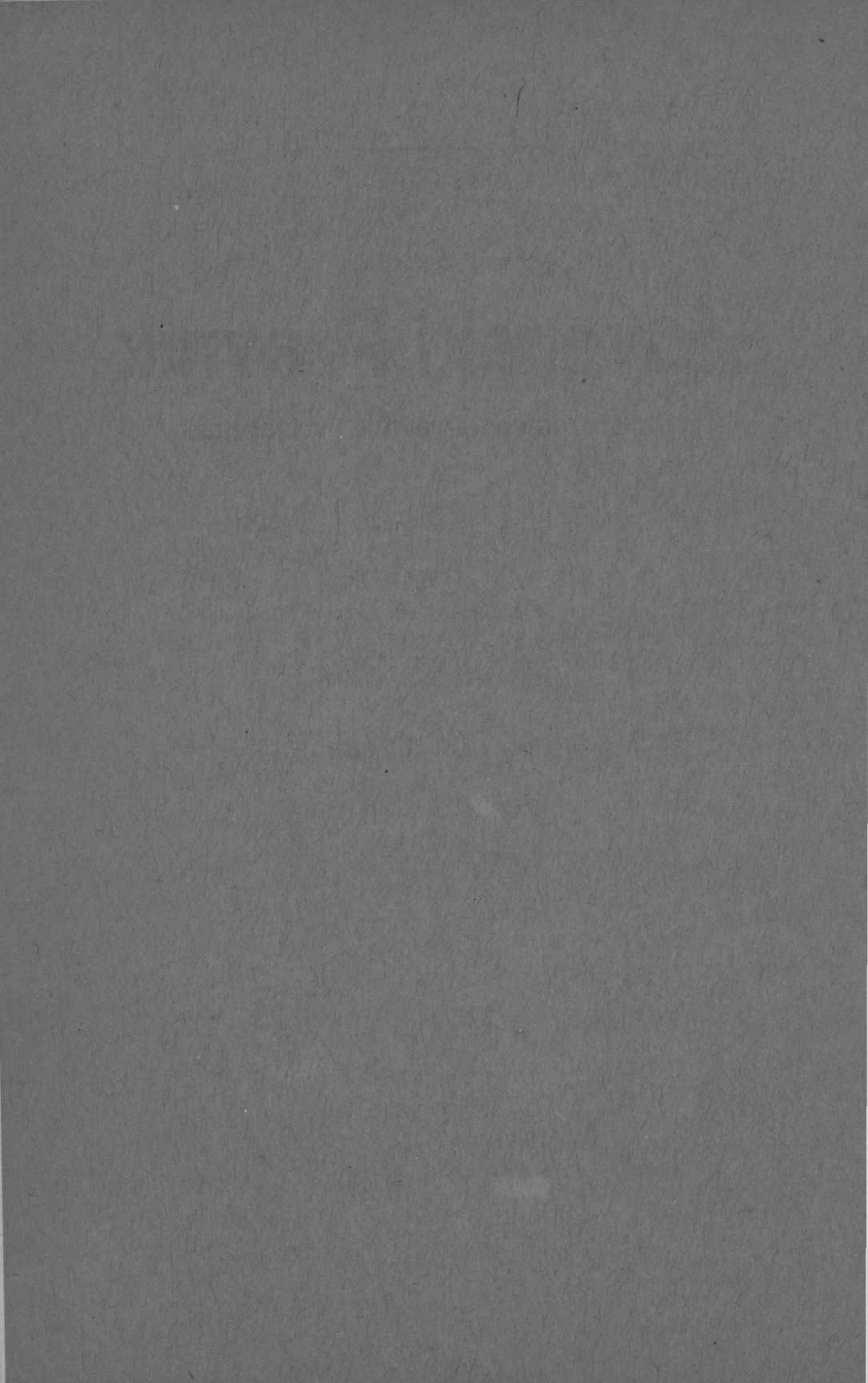
V LJUBLJANI

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

1927

Za uredništvo in izdajatelja odgovarja: Dr. Rudolf Sajovic

Za Narodno tiskarno: Franc Jezeršek

SLOVENSKI PRAVNIK

Leto XLI.

Ljubljana, 1927.

Št. 1.—2.

Zaščita dece kot problem kriminalne in socijalne politike.

Prof. A. Maklecov (Ljubljana).*

Tema teh izvajanj ni izbran povsem slučajno. Mladina tvori bodočnost naroda in ni čuda, da se po težkih viharjih zadnjega desetletja problemu zaščite dece in mladine posveča vedno večja pažnja. V tem vidimo srečen znak, ker se more preporod človeštva začeti le tedaj, ako si vzgaja mlado generacijo, sposobno k nadaljnjemu uspešnemu delovanju.

V širšem pomenu besede obsega zaščita dece vse činitelje, ki imajo namen, da osigurajo življenje dece in njih telesno in duševno blaginjo. Dasi utegne tako široko pojmovanje biti najvišji smoter in v tej smeri obdrži svoj pomen, ne daje še znakov za razlikovanje posameznih področij človeškega delovanja in posameznih disciplin o tem predmetu.

Kot primer tako široko pojmovane izjave nam je Ženevska deklaracija o pravicah otroka (Déclaration des Droits de l'Enfant, dite Déclaration de Genève), ki je bila sprejeta na peti seji Zveze narodov dne 24. septembra l. 1924 in prevedena na 37 jezikov.¹ Za podlago imenovane deklaracije je bila deklaracija od 17. maja l. 1923, ki je nastala na ta način, da je izvrševalni odbor mednarodne zveze za zaščito mladine (L' Union Internationale de secours aux enfants), v katerem se nahajajo zastopniki vseh držav, odobril mednarodni predlog zakona o zaščiti dece in objavil teze, ki so tvorile podlago Ženevske deklaracije.

* Po nastopnem predavanju na pravni fakulteti v Ljubljani dne 25. oktobra 1925.

¹ Gl. »Declaration de Genève en 37 langues (4-me édition) in tudi »Bulletin de l'Union Internationale de secours aux enfants (Genève), l. 1924. — Dr. Käthe Mende: Kinderschutz bei dem Völkerbund, »Zentralblatt für Jugendrecht und Jugendwohlfahrt«. XVIII Jahrgang 1926, št. 6 in 7.

Ženevska deklaracija vsebuje pet točk:

I. Otroku mora biti zagotovljen normalni telesni in duševni razvoj.

II. Lačnemu otroku se mora nuditi hrana; bolnemu se naj zagotovi zdravljenje; duševno zaostalemu se mora posvečati izredna pažnja. Padlega otroka je treba privedi na pravo pot; siroti in zanemarjenemu otroku se naj daje zavetišče in pomoč.

III. Za časa gospodarske krize in elementarnih nezdob naj se mu pomaga kot prvemu.

IV. Otroku mora biti zagotovljeno stanje, ki mu daje možnost samostojnega preživljanja v bodočnosti; čuvati se ga mora pred vsakim izkoriščanjem.

V. Otroka je treba vzgojiti v spoznanju, da naj posveča svoje najboljše sile službi svojega bližnjega.

Nočemo ne poviševati, ne zmanjševati pomena takih činov kot je Ženevska deklaracija. Podobno kakor deklaracija človeških in državljanskih pravic ni prinesla človeku in državljanu vseh zaželenih svoboščin, tako tudi Ženevska deklaracija težko izpremeni naenkrat in radikalno položaj dece, ki potrebuje pomoči in zaščite.

Vojna je prinesla človeštvu grozno žetev: milijone sirot in — kar je najžalostnejše — posejala je v mlade duše kali pravne podivjanosti. Če se spominjamo pogibelji ogromne množine ruskih otrok za časa lakote l. 1922 ob Volgi in na Krimu, če premislimo usodo srbskih in armenskih otrok za časa vojne in okupacije, potem nam je jasno, da je «dvajseto stoletje, ki je bilo prezgodaj imenovano »stoletje otroka«, v resnici bilo ožigosano s takimi grozotami, kakor jih pomni svetovna zgodovina le malo.

Vsekako pa imajo akti, kot Ž. d., nekakšen pomen. Če bi mogli kolektivni enoti pripisovati — vsaj metaforično — нравna svojstva, potem bi smeli imenovati Ž. d. izraz dejanskega kesa človeštva nad tem trpljenjem in temi grozotami, ki so zadele mlado pokolenje tekom zadnjega desetletja.

Ž. d. je kažipot v razvoju problema zaščite dece in mladine. Še preden se je pojavila Ž. d., so bile oblikovane slične zahteve na mnogih nacionalnih in mednarodnih kongresih. V zakonodajstvih posameznih držav najdemo delne osnutke za

ustvarjanje prej navedenih postulatov. — Opažamo važen proces, ko raste zanimanje in sočutje do otroka in pri stopnjujočem se prehodu od naključne in neurejene pomoči k smotreni in splošni zaščiti dece in mladine.

V tem pogledu je značilno, da vsebujejo konstitucije, izdane tekom povojne dobe, posebne določbe, ki opredeljujejo naloge države, kar se tiče zaščite mladoletnih. Tako n. pr. ustanavlja nemška t. z. Weimarska ustava z dne 11. avgusta 1919 v členu 7 obče državni značaj zakonodaje o mladoletnih (Säuglings-, Kinder- und Jugendfürsorge) in v členu 122 določa, da se mora varovati mladina pred izkoriščanjem in tudi pred npravno, duševno in fizično propalostjo.² Prav tako so tudi v vidovdanski ustavi Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev slične določbe. Člen 23 vidovdanske ustave pravi namreč: «Ženske in nedorasli se morajo posebno zaščititi poslov, škodljivih za njih zdravje», in čl. 27 vobče opredeljuje: «Država skrbi . . . 2) za posebno zaščito mater in otrok».

Še bistvenejši je poskus uresničenja teh občnih načel v socialni in kazenski zakonodaji. Že motivi načrta kazenskega zakonika za kraljevino Srbijo iz l. 1910 so povsem upravičeno ugotavljali, da «način na koji se ima postupati sa maloletnicima jeste jedna od najvećih zakonodavčevih briga.»³

Ne omejujoč se na to ugotovitev, karakterizirajo zelo drastično isti uradni motivi stanje zakonodaje o zaščiti nedoraslih v kraljevini Srbiji pred vojno: «Naše zakonodavstvo . . . u postupanju sa maloletnicima ne samo da daleko izostao iza zakonodavstva svih kulturnih naroda, nego predstavlja vrlo ružnu sliku i odveć rdjavo stanje.»⁴

Načrt kazenskega zakona za Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev predvideva v svojih določbah o vplivu mladinske starosti na kazensko odgovornost in o zaščiti nedoraslih radikalno preosnovno, ki popolnoma ustreza glavnim zahtevam moderne vede in težnjam sedanje pravne zavesti.

² Die Verfassung des Deutschen Reiches v. 11. August 1919. Mit Erläuterungen von Dr. G. Anschütz, 1921.

³ Projekat i motivi kaznenog zakonika za Kraljevino Srbiju. Beograd, 1910.

⁴ Id.

Ista načela se že potrjujejo v enem delu kraljevine: mišlimo namreč na znano naredbo bana Hrvaške, Slavonije in Dalmacije z dne 13. januarja 1918 o kaznovanju in zaščiti mladine, pri kateri je sodeloval odlični zagrebški kriminalist prof. dr. J. Šilović.

Z velikim zadoščenjem smemo tudi v Sloveniji ugotoviti živo in globoko zanimanje za zaščito mladine. O tem nam priča ne le prizadevanje zastopnikov znanstvene misli, marveč tudi številni poskusi, da se popularizira važnost tega problema s pomočjo izdavanja knjig in brošur ter predavanj ljudske visoke šole v Ljubljani in drugod.⁵

Ob tej priliki bi hoteli poudariti, da v prejšnjih dobah sočutje do otroka ni bilo tako kot je sedaj. Ob začetku zgodovine najdemo nedvomljiva dejstva, da so odstranjevali nezakonske otroke, spačke ter celo deco, ki je s svojim rojstvom otežkočala gospodarsko stanje staršev. Zahteva zakona cesarskega Rima (Lex Pompeja de parricidiis), da se mora očetovska oblast kazati v dobrosrčnosti in ne v surovosti, je bila naravnost odrešilni glas nove dobe.

Ne priča li o nezadostnem razvoju sočutja do otroka tudi zgodovina kaznovanja mladih zločincev? Še v 17. stoletju so na Nemškem in drugod sežigali radi čarodejstva mlade deklice. Sloveči angleški pravnik Blackston pravi, da sta bila za njegovega življenja obsojena na smrt dva otroka, eden 9, drugi 10 let star, in da je bila na slednjem res izvršena kazen. Še v srednjem veku je morala šolska mladina prisostvovati z učitelji na čelu izvršitvi smrtne kazni zločincev.

Sredstva šolske discipline so tudi izražala preveliko strogost napram deci. Kot primere lahko navedemo, da so morali učenci za kazen piti slabo vodo, jesti iz posod za pse, klečati na grahu itd. Obstojali so šolski sramotni odri in okovi za deco.

Ista brezobzirnost se je kazala proti najdencem in nezakonskim otrokom. Tako so n. pr. smatrali nezakonske otroke v starem saksonskem pravu za popolnoma brezpravne: vse svoje življenje niso mogli po takratnih pojmih odstraniti sra-

⁵ Gl. n. pr. France Goršič: Socialna zaščita dece in mladine. V Ljubljani 1921. — Alojzija Štebi: Zaščita zanemarijene dece in mladine.

mote svojega postanka. Bil jim je prepovedan vstop v cehle in dostop do cerkvenih in posvetnih mest. Njih usmrtitev je bila veliko manjši zločin, nego usmrtitev polnopravnega državljana. Značilno je, da skuša celo Kant zagovarjati tako brezpravnost, ki je bila posledica nezakonskega rojstva.

»Nezakonsko rojeni otrok,« — pravi Kant v svojih »Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre«, — se je tako rekoč vtihotapil v človeško družbo (kakor prepovedano blago), tako da sme ta (ker naj bi pravzaprav na ta način ne eksistirala) ignorirati torej tudi njegovo življenje, kakor njegovo uničenje. »Das uneheliche auf die Welt gekommene Kind... ist in das gemeine Wesen gleichsam eingeschlichen (wie eine verbotene Waare), so dass dieses seine Existenz (weil es billig auf diese Art nicht hätte existieren sollen) mithin auch seine Vernichtung ignorieren kann.«⁶

Podobnih primerov iz kulturne zgodovine bi lahko navedli še več, ali hoteli bi samo naglasiti, da je naše dandanašnje pojmovanje otroka, njega pravnega statusa in njegove zaščite rezultat dolgega večletnega razvoja in da čini kakor Ženevska deklaracija, zaključujejo en del tega trajnega procesa in nam dajejo osnutke za delovanje v področju zaščite dece.

Karakteristične tendence nove dobe so pri tem: 1. polagoma se pojavljajoče priznanje, da ima otrok pravico na življenje in vzgojo, človeka vredno, 2. stremljenje za urejanjem zaščite dece ne samo v obliki dobrodelne pomoči, temveč tudi v obliki javne pomoči, ki bi obsegala vse potrebe in interese otroka. Pri tem se naj ureditev zaščite dece ne prepušča samo družbi, ampak tudi država mora za to skrbeti.

Zgolj v ilustracijo prve točke bodi navedeno, da je v novem nemškem zakonu o zaščiti dece z dne 9. julija 1922 (Reichsgesetz für Jugendwohlfart)⁷ in sicer že v prvem paragrafu ta-le stavek:

⁶ Kant: *Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre*. II-te Aufl. 1798, str. 234.

⁷ Reichsgesetz für Jugendwohlfart vom 9. Juli 1922. Mit Erläuterungen von Regierungsrat Dr. Becker.

»Vsak otrok ima pravico na vzgojo v svrhu fizičnega, duševnega in socialnega napredka . . . Kolikor te pravice otrokove za vzgojo ne izvršuje rodbina, pride v poštev javna pomoč napram mladini, neodvisno od dobrodelne pomoči.«
 A § 49 istega zakona nam podaja še natančnejšo opredelbo otrokove pravice na življenje in vzgojo, vredno človeka:
 »Mladini morajo biti v slučaju pomanjkanja osigurani nujni življenjski pogoji všteti vzgojo in pripravo k samostojnosti in potrebna pomoč v dobi bolezni, v slučaju smrti pa — dostojen pogreb.«

Tu je torej vsaj deloma uzakonjena misel o otrokovi pravici na dostojno človeško življenje.

Kar se tiče druge tendence — stopnjema se javljajočega prehoda od slučajne pomoči za deco k sistematični zaščiti dece, kot posebnega polja socialne in kriminalne politike — je treba navesti to-le: Socialna politika je smotrena delavnost, ki ima za cilj ureditev in izboljšanje ljudskih razmer. Pomoč, ki jo mora po svoji ideji nuditi, je neodvisna od individualne dobrosrčnosti. Naloga in cilj socialne politike, kar se tiče dece, se izraža razen tega v zaščiti za vse pomoči potrebne otroke, ter računa predvsem z individuom kot nositeljem in ustvariteljem socialne naloge (Othmar Spann).⁸

Skrb za deco postane polagoma središče socialne politike. Kakor pravi Maks Rehm, se začenja državna socialna politika z zaščito mladine. Dovolj je poudariti, da se je skoro povsod začela zaščita dela z zaščito dela po mladini pred prevelikim gospodarskim izkoriščanjem. Dasi je bila pozornost zakonodajalca v nadaljnjem obrnjena skoraj popolnoma na t. zv. delavsko vprašanje, se je vendar v poznejši dobi osredotočila na zaščito mladine. Zdaj moremo govoriti o zaščiti mladine kot posebnem krogu socialne politike.

Ne smemo pozabiti, da se karakterizira mladinska doba kot doba naravne nepopolnosti v razvoju. Ta lastnost je svoj-

⁸ Othmar Spann: Die Erweiterung der Sozialpolitik durch die Berufsvormundschaft »Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik«, 34. Bd. 1912, str. 505. — Max Rehm: Das Kind in der Gesellschaft. Abriss der Jugendwohlfahrt in Vergangenheit und Gegenwart. München, 1925, str. 436 in' nasl.

stvena vsakemu otroku neodvisno od gospodarskih razmer njegovih staršev oz. sorodnikov. Mladina nastopa v vseh primerih kot predmet skrbi in sicer predvsem s strani staršev, in če ni teh, stopi na njih mesto oz. bi se vsaj morala uveljaviti skrb s strani družbe in države. Pri tem se ne smejo otroci smatrati kot majhni odrasli, ampak kot fizično, duševno in нравno nerazvite osebe. Iz tega svojstva pa izvirajo posebne nevarnosti, ki jim pretijo od z u n a j, kolikor otroci proti skušnjavam nimajo odporne sile, ki jo predpostavljamo pri odraslih, in od z n o t r a j, kolikor imajo v sebi podedovane defekte, ki bi se ukoreninili, če se ne bi bojevali proti njim.

Kar smo rekli o deci kot o posebnem predmetu skrbi, je naravno privedlo do misli e n o t n e g a z a k o n a o d e c i, ki bi izenačil dosedaj raztresene ustanove o zaščiti dece, in sicer

1. pred fizično pogibeljo;
2. pred prekomernim gospodarskim izkoriščanjem;
3. pred surovim ravnanjem in sploh pred kaznivimi dejanji proti njim;
4. pred zlorabo s strani staršev in varihov;
5. pred нравno zanemarjenostjo, beraštvom, potepanjem in prostitucijo;
6. pred tem, da bi sami postali zločinci.

Posebej mora biti navedena zaščita telesno in duševno defektne dece (n. pr. slepcev, gluhtonemih, idiotov, psihopatov itd.).

Kot prvi poskus izenačenja in konsolidacije zakonodaje o mladini se je pojavil znani angleški zakon o deci (Children Act iz l. 1908). Značilno je, da se je javila misel o konsolidaciji tozadevne zakonodaje baš v Angliji, ki je, kar se tiče kodifikacije, zaostala za kontinentalno Evropo. Toda baš Anglija se je skupaj z Ameriko pokazala kot pionir-vzor, za katerim so korakale ostale države.

Poskuse v smeri unifikacije zakonodaje o deci najdemo tudi v Italiji, Belgiji in Nemčiji. Toda niti v Angliji, niti v Nemčiji, niti drugod ta proces unifikacije ni dovršen.

Splošno pa opažamo gibanje misli o izenačenju zakonodaje o mladini. Znani zagovornik te ideje dr. Felisch meni o tem to-le: »Pojem zakona o deci dosedaj še ni točno opre-

deljen. Eni razumejo pod tem zakonom zakon o kazenski odgovornosti mladine, drugi zakon o sodstvu za mladino, tretji o socialni zaščiti oz. druge zakone, ki deloma urejujejo podrobnosti tega velikega vprašanja.⁹

Zakon, katerega misli dr. Felisch, naj bo kodeks, ki bo vseboval brez izjeme vse javno in privatno pravo, ki se tiče mladine. Tega kodeksa dosedaj na svetu še ni; tudi angleški 'Children Act' ni dosegel zaželjene stopnje popolnosti. Vendar prehaja ideja enotnega zakona o deci v zadnji dobi preko mej poedinih držav, o čemer pričajo akti, kakor Ženevska deklaracija in take institucije, kakor so n. pr. Mednarodna zveza zaščite dece, »Commission de la traite des femmes et de la protection de l'enfance« pri Zvezi narodov in dr.

Z našega stališča vprašanje formalnega izenačenja ni tako bistveno kot problem vzajemne prilagoditve posameznih področij zakonodaje o mladini.

V sferi zaščite dece se ne more država izogniti sodelovanja drugih činiteljev, kot n. pr. rodbina, šola, občina itd.

Dovoljujemo si razjasniti to trditev s par primeri. Zane-marjenost mladine, ki je v tesni zvezi z zločinstvom nedoraslih, se pojavlja redno kot posledica osirotelosti ali razpada rodbinskih vezi. Normalna rodbina s svojo notranjo hierarhijo, s svojim vzgojnim vplivom, se nam javlja kot najsigurnejši zaveznik države v njeni misiji skrbi za deco. Država je v nekaterih primerih naravnost primorana obrniti se na rodbino in zahtevati od nje, da prevzame nad otrokom domače nadziranje in strahovanje na mesto države. Kot primer navajamo določbo § 237 bivš. avstr. kazenskega zakona: »Kazniva dejanja, ki jih izvrše otroci do končanega desetega leta, se prepuste zgolj domačemu strahovanju.«

Z druge strani pa zopet država ohranjuje rodbino in odreja pravice in dolžnosti staršev in jim dodeljuje pravico disciplinske oblasti napram deci. Dalje tvori država institucijo varuštva nad mladino in sicer nad sirotami in polsirotami, sama pa si pridrži vrhovno varuštvo nad navedeno deco. V onih primerih, kjer gre za zlorabo oblasti staršev, odvzame

⁹ Dr. Felisch: Ein deutsches Jugendgesetz. Berlin. 1917. Isti: Wesen und Aufgaben der Jugendpolitik. Berlin 1918.

država v točno naznačenih slučajih krivcem pravice roditeljske oblasti.

Šola, zlasti v državah, ki imajo šoloobvezni sistem — dobiva vse večji pomen ne le v področju pouka, ampak tudi vzgoje mladine. Kolikor gre za šole z internatom, prevzamejo šolska oblastva pravice disciplinske oblasti, ki absorbirajo v znatni meri očetovsko oblast. Istočasno določa država točne meje disciplinske oblasti šole.

Izven šole izdaja država določbe v svrhu, da obrani mladino škodljivih vplivov, n. pr. zabranjuje mladini do gotove starosti obisk krčem, kupovanje alkoholnih pijač in celo tobaka in regulira vprašanje obiska kinematografov in gledaliških predstav in končno prepoveduje obisk sodnijskih obravnjav.

Nedavno je nemški pisatelj Franz Sachs v svoji spisu: »Wie weit ist die Schule juristisch berechtigt in das Privatleben der Jugendlichen einzugreifen?«¹⁰, izhajajoč iz analize nove nemške konstitucije, izrazil nastopno naziranje. Trdi namreč, da je vsak šolski red, kolikor omejuje učencu pravico svobodnega zborovanja in združevanja in celo pravico obiska sodnih obravnjav, gledališč, plesnih lokalov, restavracij, krčem, dalje pravico udeležbe pri političnih strankah, nezakonit in naravnost nasproten določbam ustave. Ta za naše naziranje nekoliko naivni poskus, dati mladoletnemu vse pravice državljana, je dvomljiv že s pravnega stališča, ker n. pr. nemška ustava, četudi je ukinila cenzuro kinematografov, vendar dopušča cenzuro pri predstavah, ki so mladini dostopne. Z druge strani nasprotuje ta poskus vsej tendenci novejše zakonodaje glede zaščite mladine, predvsem celo v klasični državi državljanske svobode v Angliji.

Seveda se ne sme zanikati, da so pravice šole drugačne v policijski, kot v pravni državi. Za to je značilen pruski »Schulgemeindeerlass« od decembra 1918, ki prepušča učencem popolno svobodo nepolitičnega združevanja (n. pr. skautska, sportska, izobraževalna in umetniška društva) v okviru ve-

¹⁰ Gl. zbirko: Strafanstalt oder Lebensschule? Erlebnisse und Ergebnisse zum Thema »Schulstrafen«. Hgg. von Paul Oestereich. Karlsruhe i. B. 1922, str. 108 in nasl. — Gl. tudi Stadtrat W. Friedländer: Grundzüge des Jugendrechtes, Leipzig. 1924, str. 78 in nasl.

ljavnega prava, obenem pa predvideva ukaz pruskega ministrstva prosvete z dne 11. marca 1920 razpust takih društev s strani šolskega oblastva pri zagrešitvi zoper red in nravnost (bei Verstoss gegen Ordnung in gute Sitte).

V nasprotju s Francom Sachsom, ki smatra te določbe za nepravilne po njih bistvu in za nezakonite, mislimo, da bi značilo dejstvo, ako se odvzamejo v tem pogledu šolskemu oblastvu vse pravice, razorožiti ga v boju zoper ulico in sploh zoper faktorje, popolnoma tuje in včasih celo sovražne vzgojnim nalogam šole.

Država se ne omejuje samo na zgolj policijske zabranitve, ampak prevzema tudi ukrepe pozitivnega značaja, n. pr. organizira zaščitno nadziranje in vzgajališča za zanemarjeno mladino in sicer s sodelovanjem z javnimi, zasebnimi, dobrodelnimi in verskimi društvi.

Vzajemna zveza različnih vrst skrbstva za deco, ki so odvisne od rodbine, šole in države, se kaže tudi v tem, da mora država računati s starostno mejo obveznega pouka, če gre za določbe starostne dobe za začetek rokodelstva in tovarniškega dela, kakor tudi pri določitvi dobe kazenske nedoraslosti.

Poudarjali smo že zvezo med mladinsko zanemarjenostjo in zločinstvom nedoraslih. Kaj je to mladinska zanemarjenost? Kratka opredelba mladinske zanemarjenosti je podana v znani formuli, ki je bila sprejeta na mednarodnem kongresu za zaščito mladine v Anversu. Ta formula misli na pravno zanemarjeno mladino in obsega v tem pojmu tiste otroke, ki so prepuščeni samim sebi in niso deležni vzgoje radi fizičnih nedostatkov, brezbržnosti in nenravnosti svojih staršev ali radi drugih vzrokov. To opredelbo primerjajmo s še eno, ki je značilna za Ameriko, od koder izhaja. K zanemarjenim se prištevajo dečki do 17. in deklice do 18. leta, ki so brez doma ali ki so prepuščeni podpori družbe iz kakršnegakoli vzroka, ki jih starši in varuhi redno ne nadzirajo, ki prosjačijo ter živijo v sumljivi okolici, pri ljudeh, ki so na slabem glasu ali pri nenravnih starših in varihih, ki zlorabljajo to mladino.¹¹

¹¹ Gertrud Jud. von Benken: Ursachen der Verwahrlosung und der Kriminalität der Jugendlichen. 1923, str. 10.

Jaz za svojo osebo nočem predlagati nove opredelbe zanemarjenosti in poudarjam le, da je komaj mogoče v tej definiciji naštetih vse vrste mladinske zanemarjenosti. Kolikor so podobne opredelbe prevzete kot legalne, imajo za cilj podati pristojnim oblastvom (n. pr. sodnim, varuškim in upravnim organom) kriterij, kakšne preventivne ali represivne ukrepe naj podvzamejo v določnem slučaju (Gl. n. pr. nemški B. G. B. §§ 1666 in 1838, Reichjugendwohlfahrtsgesetz iz l. 1922 (§ 63), danski zakon z dne 14. aprila 1905, art. 1 in dr.).

Če je mladinska zanemarjenost povzročena od staršev oz. varihov, jim sme država odvzeti očetovsko oz. varuško oblast. Toda poleg zanemarjenosti, zakrivljene od staršev (varihov), so tudi primeri tako imenovane objektivne zanemarjenosti: n. pr. v slučaju smrti staršev in tudi, če sta oba roditelja primorana si iskati zaslужek izven doma.

Zaščita mladine je potrebna ne samo pri zanemarjenosti, zakrivljeni po drugih, marveč tudi pri t. zv. objektivni zanemarjenosti.

Kakšno je razmerje med zanemarjenostjo in zločinstvom mladoletnih? In kaj je pravzaprav mladinsko zločinstvo? Poskuša se, materialno opredeliti pojem mladega zločinca. Tako n. pr. je v ameriški literaturi nastopna definicija:

»Mlad zločinec je oni, ki prestopa na kakršenkoli način prepovedi državnih zakonov ali pa se nahaja v družbi tatov ali nenravnih ljudi, ki pobegne od doma brez dovoljenja staršev oz. varihov, obiskuje beznice, igralnice, krčme, ki se potepa po noči po kolodvorih in njih okolici, govori nedostojno v javnih prostorih in v šoli.«¹² Ta opredelba je karakteristična za Amerikance, ki imajo rajši sumirane empirične konkretne primere, nego točne juridične definicije.

V resnici pa se prepričamo, če se poglobimo v to opredelbo mladega zločinca, da tu ne gre le za mladega kršilca kazenskega zakona, t. j. za mladega zločinca v pravem pomenu besede, ampak v splošnem za nenravnega oz. zanemarnjenega otroka. Kot opis ali slika nam zadošča ta definicija. Ali

¹² Citiramo po spisu: Silbernagel: Bekämpfung des Verbrechertums durch Rettung jugendlicher Delinquenten. Bern 1911.

če potrebujemo pravno jasni pojem, je treba podati formalno opredelbo.

Zločin je protipravno in zakrivljeno dejanje prištevitve osebe, za katero grozi kazenski zakon s kaznijo. Formalno smemo torej imenovati mladega zločinca le mladoletno osebo v starosti, za katero zahteva zakonodaja, da se proti njej uporabljajo kazenska sredstva. Zatorej se, ker n. pr. znana hrvatska naredba iz l. 1918 prišteva mladoletnike do 14tega leta med absolutno neprištevite in radi tega proti njim ne uporablja kazenskih sredstev, taki mladi ljudje ne smejo v formalnem smislu imenovati zločinci.

To se seveda ne sme razumeti tako, da je mladim osebam do neke starosti vse dovoljeno, da kradejo, sleparijo in ubijajo. To pomeni marveč, da se proti njim v slučaju storjenih dejanj, ki so vobče kazniva, ne sme uporabljati javna državna kazen. V teh slučajih naj se rabijo sredstva druge vrste (zaščitno nadziranje, prisilna vzgoja itd.), to je sredstva, ki se vobče uporabljajo proti zanemarjeni mladini ki še ni zakrivila nobenih kaznivih dejanj. Zato smemo reči, da je treba prištevati v vrsto zanemarjenih otrok tudi mlade kršitelje kaz. zakonov, ki niso po kazenskem zakonu odgovorni.

Vidimo torej, da izgublajo norme kazenskega prava glede mladoletnih polagoma svoj pomen. Priče smo značilnemu procesu globoke preosnove prava, ki jo moramo kriminalisti pozdravljati. Ta proces ne smemo smatrati za borbo proti zastopnikom kazenskopravne vede. Nasprotno so se najprej posamezni kriminalisti,¹³ potem pa cele organizacije, kot n. pr. mednarodna zveza kriminalistov pridružili obrambi za preosnovo prava v navedeni smeri. Proti mladim grešnikom, pravi znani kriminalist Mittermayer, naj se ne uporablja meč pravosodja, marveč fini ortopedični instrument pobiljševalne vzgoje.¹⁴

Po meri stopnjevanja starosti absolutne kazenske nedoraslosti se nadomeščajo splošne kazenske norme z normami

¹³ Dr. Felisch: Der Einfluss der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung auf die Behandlung der Jugendlichen. Mitteilungen der IKV 1914.

¹⁴ Verhandlungen des III. deutschen Jugendgerichtstages, str. 41.

državljansega in upravnega prava, ki urejajo vprašanje organizacije varuštva, ustroja institucij za prisilno vzgojo itd. V svojem praktičnem uresničenju se novi red izraža v uporabi sredstev nravne vzgoje in dovajanja k delu pri mladih ljudeh, ki so stopili na pot greha in zločina, a v zadevnih slučajih tudi v uporabi sredstev mediko-pedagoškega značaja.

Kakor je znano, smo deležni v zadnjih desetletjih ne samo preosnove materialnega kazenskega prava, kar se tiče mladoletnih, marveč tudi reforme sodnega postopanja proti njim.

Institucije, ki so se začele razširjati v mnogih državah pod imenom mladinskih sodišč, vsebujejo takorekoč povsem nov kriminalno-pedagoški program.

»Prej, — pravi znani nemški sodnik za mladoletne Walter Hoffmann, — so smatrali mladoletnega za zmanjšano izdajo odraslega in so se torej zadovoljevali z zmanjšano mero kazni. Sedaj pa vemo, da je razlika med otrokom in odraslim bistvenejša. Kakor se izraža Kelsen, predstavlja pravni red kristalizirano obliko kulturnega razvoja; ta pravni red pa je za mlado osebo nekaj tujega, v kar se mora šele uživeti. Ne smemo ga odtegniti tej nalogi in se moramo boriti zoper njegove delikte. Dočim se, kar se tiče odraslega, omejujemo običajno na to, da ga prisilimo, da občuti posledice svojega dejanja, ne moremo in ne smemo človeka v razvoju prepuščati avtomatičnemu teku pravnega reda, ne smemo motiti vzgojnih možnosti z otežkočanjem v obliki državne kazni in ga naravnost privedi na pot zločina. To ni sentimentalna slabost, ampak socialno-pedagoška in kriminalno-politična nujnost.«¹⁵

Kadar govorimo o zaščiti dece kot o problemu kriminalne in socialne politike, hočemo obenem podčrtati, da je treba de lege ferenda, s stališča pravičnejšega prava iskati pota ne samo na polju preosnove kazenskega prava, temveč tudi v področju izpolnitve socialne zakonodaje.

¹⁵ Dr. W. Hoffmann: Unter welchen Voraussetzungen kann von Anklage, Strafurteil u. Strafvollstreckung abgesehen werden? »Verhandlungen des V. Jugendgerichtstages.« Gl. tudi: W. Hoffmann: Die pädagogischen Probleme im Entwurf des Jugendgerichtsgesetzes. »Zeitschr. f. pädagogische Psychologie und experimentelle Pädagogik.« 1925.

Zaščita dece predstavlja ravno to polje, kjer se posebno jasno očituje vzajemna odvisnost med različnimi panogami zakonodaje. V področju zakonodaje o deci se ne da reformirati en del, dočim bi se drugi del ne upošteval. V praktičnem delu zaščite dece je neobhodno potrebno sodelovanje sodnih organov s socijalnimi delavci, z zdravniki in pedagogi.

Vedno upoštevaloč edini splošen smoter — skrb za mlado pokolenje — in glede na vzajemno odvisnost posameznih področij kriminalne in socijalne politike, moramo obenem dati zaščitenje svojevrstnosti in posebnim nalogam teh področij.

Pri proučevanju organizacije za zaščito dece kot problema kriminalne in socijalne politike, je neobhodno potrebno, da gledamo iz o b s t o j e č e g a položaja zakonodaje in prakse. Opirajoč se samo na poznanje sedanjega stanja, lahko iščemo pota za preosnovo prava.

Če bomo zapustili osnovo pozitivnega znanja, bi se utegnili podati na pot zgolj abstraktnih teženj, ne da bi ugotovili možnosti, ki jih je moči pod določenimi pogoji kraja in časa uresničiti. Temu se je treba izogniti, ker je vsak ideal, ki ne ustreza silni notranji resničnosti, prazna in brezplodna laž.

Reparacije civilnega prava.

Prof. dr. Lapajne.

Prvi del: Pojem.

I. Kakor eratične formacije blodijo po zasebnopravnem sistemu še vedno tzv. *obligationes ex variis causarum figuris* »iz različnih dejanskih stanov«. (Napačen se mi vidi Ehrenzweigov prevod »iz različnih pravnih razlogov« = aus verschiedenen Rechtsgründen: System 1920). K tem obligacijam štejemo zlasti one iz gestij, verzij, izpodbojnih dejanj, »quasi-deliktov« in kondikcijske. Krstil jih je Gaius: »*Obligaciones aut ex contractu nascuntur aut ex maleficio aut proprio quodam jure ex variis causarum figuris*« (l. 1 pr. D de obl. et act. 44, 7). Kasneje je napravil Gaius še ta napredek, da razlikuje (med obligacijami ex v. c. figuris): obligacije »quasi ex

contractu« in »quasi ex maleficio« (l. 5 D. eod.). Pritej za d-
nji delitvi smov bistvu ostali do današnjih dni.
Imamo torej štiri vire za nastanek obligacij: pogodbe, delikte,
»quasikontrakte« in »quasidelikte«. Te četvorice pravnih virov
se drže še skoro vse današnje, na rimsko pravo oprte zakonodaje.
Francoski code civil in italijanski codice civile ohranjujeta celo naziva
»quasikontraktov« in »quasideliktov«. Proprium ius, iz katerega naj bi se po Gaju rodile te obligacije,
pa do danes ni odkrit.

Naš slov.-dalm. o. d. z. se je ognil obema nazivoma. V § 859 je rečeno, da so izvor za obligacije: zakon, pravni posel (pred novelo: pogodba) in zadobljena poškodba. Pri »pravnem poslu« ima o. d. z. v mislih pogodbe in moderno, enostransko snovanje obligacij; pri »zadobljeni poškodbi« delikte in »quasidelikte«; »zakonu« pa naj bi izvirale obligacije iz tzv. »quasikontraktov«. Seveda ni mišljen zakon sam zase, temveč izvestni dejanski stan z zakonito posledico nastanka obligacije. Tako se danes § 859 vobče tolmači. Da se pa tolmačiti tudi drugače, in sicer pravilneje, kakor bomo pozneje videli.

II. Naziva »quasikontrakti« in »quasidelikti« se utemeljujeta s trditvijo, da veljajo za dejanske stane, ki jih tako nazivamo, slične norme, kakor za kontrakte in delikte, dasi quasikontrakti niso kontrakti in quasidelikti ne delikti. Naj ostane ta trditev zaenkrat neovržena. Na vsak način sledi iz takega utemeljevanja nazivov, da že dva tisoč let ni skoro nobenega napredka v spoznanju, iz katerega samostojnega »proprium jus« se rodijo te obligacije. Druga trditev (za quasikontrakte) je naravnopravna (Martinijeva), da je treba njih dejanskim stanom subinteligirati neko med udeleženima strankama molče sklenjeno pogodbo. To fikcijo je še pred uzakonitvijo o. d. z. zavrnil njega redaktor Zeiller, in ni prešla v o. d. z.

Od vseh zatrjevanih in uzakonjenih štirih virov za nastanek obligacij sta znanstveno izven spora samo dva: pravni posel in civilnopravni delikt: Prvi je udejstvovanje volje za posel sposobne osebe. S to voljo kot virom za nastanek obligacije se smemo (civilisti) povsem zadovoljiti. Pri deliktu nastane določna poškodba proti volji poškodov-

vanca. (Čim bi nastala z njegovim veljavnim privoljenjem, se pravni red za poškodbo ne zanima.) Brez privoljenja poškodovanca napravljeno škodo je treba zopet odpraviti, kar se zgodi s kreiranjem posebne obligacije; njen cilj je, postaviti vse v prejšnje stanje. Tudi ta obrazložba drugega vira za nastanek obligacij civilistično zadovoljuje. Da je za nastanek ene in druge obligacije, kontraktualne in deliktne, treba še avtoritete zakona, je ob sebi umevno in ni potrebno, da to zakoniki posebej omenjajo.

Pravni vir za nastanek ostalih obligacij je ostal, kakor rečeno, kljub intenzivnemu trudu uglednih znanstvenikov do danes nedognan oz. sporen. Zlasti so se v zadnjih desetletjih trudili, ga odkriti: Erxleben, Pavliček, Jung, Mayr, Stupecky, Wellspacher, Bloch, Schulz, Swoboda in drugi. Trditev, da izvirajo quasikontrakti in quasidelikti iz različnih dejanskih stanov, je gola ugotovitev brez pojasnila. Trditev, da gre pri njih za razne pravne vire, je po m. m. svojevoljna. Trditev, da veljajo zanje slične norme, kakor za kontrakte in delikte, pa ni razložitev njih nastanka, (ne glede na njeno nepravilnost). Pri quasikontraktih je bila ta trditev znanstvenemu raziskovanju bolj na poti, nego ga je pospeševala.

Razveseljiv napredek znači tridelnost virov za nastanek obligacij po § 859. Po tem mestu našega o. d. z. deliktne obligacije ne izvirajo iz maleficijev ali deliktov, marveč iz »zadobljene poškodbe«. Nadomestitev deliktne vira z onim zadobljene poškodbe je docela primerna, kajti delikt je kazenski pojem, in, odkar obveznosti iz deliktov ne zasledujejo več kazenskih, ampak odškodninske cilje, je bolje, naziv delikt opuščati. Nadomestitev je hkrati omogočila, da smemo subsumirati pod isti vir »zadobljene poškodbe« vse quasideliktne obligacije.

S tem bi bili za naše pravo pojasnjeni viri za nastanek poslovnih (pogodbenih), deliktnih in quasideliktne obligacij. Nepojasnen ostane le še vir quasikontraktualnih obligacij.

III. Za iskanje pravnega vira quasikontraktualne obligacije in, čim možno, skupnega pravnega vira za vse obligacije ex v. c. figuris, torej za quasikontraktualne in quasideliktne, mi dajejo povod, pobudo in izgled na uspeh nastopna opazovanja:

1. Dasi so obligacije *ex v. c. figuris* po zakonodajah raztresene na najrazličnejših mestih, v zvezi z različnimi instituti civilnega prava in brez vsake zveze med seboj, kaže njih vsebina in obseg vendar očitveno sličnost. Vse te obligacije streme za restitucijo prizadete tožnikove pravne sfere v tisti položaj, v katerem se je nahajala pred premembo, ki je pozitivno pravo ne priznava. Oškodovancem iz quasideliktov in izpodbojnih dejanskih stanov, kondicentom, gerentom in vertentom gre vedno za njih imovinskopravno rehabilitacijo, za postavitvev njih okrnjene pravne sfere v tisti položaj, v katerem se je nahajala pred okrnitvijo. (Enak restitucijski značaj smo spoznali tudi pri deliktih zahtevkih). Že ta prvi pogled nam kaže, da spaja vse obligacije *ex v. c. figuris* med seboj (in skupaj z deliktimi) skupni restitucijski cilj.

2. Tuje zakonodaje ne poznajo quasikontraktov v enakem številu in z istimi normami, kakor mi. Moderni nemški in švicarski državljanski zakonik poznata (poleg izpodbojnih in quasideliktih) samo obogatbene in gestijske zahtevke, prve pa v takem obsegu, da jim je moči subsumirati i naše kondikcije, verzije in še nekaj drugih naših quasikontraktualnih zahtevkov. Francozi in Italijani poznajo gestije in kondikcije, ne pa verzij, a zovejo svoje kondikcije verzije. Enake quasikontraktualne zahtevke, kakor nemško in švicarsko pravo, ima črnogorsko imovinsko pravo. Okolnost, da je pravni promet zaščiten tudi v teh državah, dasi imajo quasikontraktualne obligacije precej drugače urejene, nego mi, in nadaljnja okolnost, da kreirajo judikature povsod vedno nove quasikontraktualne obligacije brez jasne zaslombe v zakonodajah, nam pričata, da gre pri teh obligacijah za pravni remedium, ki je utemeljen v neki osnovni pravni ideji in je vedno iz iste snovi, dasi se po raznih državah in zakonih preliva po raznih posodah.

3. V tem me prepričuje tudi zgodovina o normiranju naših lastnih obligacij *ex v. c. figuris*. Redaktorji našega o. d. z. so bili zelo različnih in protivnih nazorov, kakšne quasidelikte in quasikontrakte naj uzakonijo, da bo ustrezno potrebam pravnega prometa. Preglavice je delala tudi uvrstitev teh obligacij v sistem o. d. z. Quasidelikte, kolikor jih

pozna o. d. z.- so uzakonili v zvezi z delikti kot izjeme krivd-nega načela (nekaj jih je uzakonjenih tudi na drugih mestih z določbo v tehnični zvezi z drugimi instituti). Izpodbojno pravo so započeli z določbo § 935, torej v zvezi s preklicevanjem daritev. Verzije in kondikcije so še v pranačrtu predvidevali v 44 skupnih številkah (*condictio indebiti* posebej); njih razdružitvev in spojitvev vseh kondikcij je nastopila šele v o. d. z. iz l. 1811. Sploh ni bilo učenim redaktorjem, niti Zeil-lerju jasno, v čem naj obstoji razlika med verzijami in kon-dikcijami. Slučaj, ki ga štejemo danes vobče h kondikcijskim (plačilo na roke za posel nesposobnega), so smatrali za tip verzije. Zahtevka iz §§ 1042, 1043, na las podobna gestijan v sili, so subsumirali pod verzijo. S težavo razlikujejo re-daktorji tudi posamezne kondikcije med seboj: kondikcije ob *causam datam non secutam* sploh ne poznajo, smatrajo jo marveč za slučaj kondikcije ob *causam finitam*. (Današnje švicarsko pravo pa ne pozna več kondikcije *indebiti*, ampak jo smatra za *condictio ob causam datam non secutam*.)

4. Najbolj čudovito je, da judikature ne trpé radi take, le na priliko predočene nejasnosti v pojmovanju posameznih obligacij *ex v. c. figuris*, niti radi velikih neskladnosti v legis-lativnem obravnavanju te pravne snovi. Judikature sodijo pravilno in bistveno enako, dasi njih legislacije ne poznajo enakih quasikontraktualnih obligacij, in uporabljajo za enake slučaje v eni državi norme kondikcijskega, v drugi verzijskega, v tretji obogatbenega zahtevka.

Vsa ta opazovanja me prepričujejo o dvojnem:

a) Da je med vsemi obligacijami *ex v. c. fi-guris*, quasidelikti in quasikontrakti, neko tesno, še neodkrito sorodstvo, iz katerega se razlagajo bistveno enake norme zanje.

b) Da se te norme zelo približujejo onim, ki veljajo za deliktne obligacije.

Seveda so tudi razlike med normami za quasidelikte in quasikontrakte in za posamezne quasikontrakte med seboj. Te razlike pa potekajo vselej iz različnosti dejanskih stanov, ki niti pri istem quasikontraktu ali quasideliktu niso enaki in ki zahtevajo različne norme. Treba se je

ozreti le na razliko v normah zakonodaj, ki jih poznajo za prepovedane, potrebne in koristne gestije, za potrebne, koristne in voluptuarne potroške, za izpodbijanje radi škodljivega namena ali neodmenjenega razpolaganja, izven stečaja ali v stečaju, za škodo iz obrata z železnicami ali s samogibali i. t. d. Veliko razlik v normah delajo pozitivne zakonodaje tudi po nepotrebem, oziroma se razlike razlagajo iz okolnosti, da se te obligacije še niso motrile pod skupnim vidikom. Šele v novejših legislacijah, nemški in švicarski opazujemo nasprotno tendenco, ki pa še nima uspeha.

IV. Že dosedanji vpogled v stvarino dovoljuje ugotovitev, da spoznanja pravne osnove obligacij *ex v. c. figuris* ne smemo iskati v zgodovini njih nastanka, ne v pozitivnih zakonodajah, ne v dosedanjem, dasi postopnem slovstvu. Zadnje velja zlasti za dragoceno delo Mayra (*Bereicherungsanspruch* 1903), ki skuša z veliko bistrumnostjo, a ne vedno uspešno, spraviti v sklad nemški obogatbeni zahtevek z drugimi instituti nemškega civilnega prava. Isto velja o delih Swobode, ki napravlja sličen poskus za pojasnitev staroavstrijskih zahtevkov *ex variis c. figuris* (*Natur und Inhalt des Bereicherungsanspruches*: 1916, *Bereicherung, Geschäftsführung ohne Auftrag*, *versio in rem*: 1919, in tretje delo v *Gerichtszeitung* št. 13—16: 1920). Oba pisca se vse preveč naslanjata na pozitivne zakonodaje, nemško in avstrijsko, in se s tem a priori obremenjujeta z zmotami zakonodavcev.

Spoznanje, kako nastanejo posamezne obligacije *ex v. c. figuris*, pričakujem le od dogmatičnega razmotrivanja.

Vso imovinsko pravno sfero pravnega subjekta delim na dve: Na eno, ki jo obvladuje pravni subjekt s svojo voljo (s svojimi pravnimi posli) in na drugo, ki jo obvladuje zakonodavec s svojo avtoriteto, prezirajoč voljo pravnega subjekta. Zgleda zadnjih, rekel bi, *oktroiranih bremen* (po drugi strani pravic) nudijo: razne zakonite preživninske, preskrbne pravice; na stvarnopravnem polju legalne služnosti, legalne zastavne pravice, obligacije iz sosedstva, *communio i. dr.*; na dednopravnem polju terjatve nujnih dedičev i. dr.

Na onem drugem področju, ki je prepuščeno v eksploatacijo pravnemu subjektu, morejo nastati imovinske premem-

be, zlasti imovinske okrnitve zgolj z voljo pravnega subjekta in po vsebini te volje. Vse, kar bi se na tem, recimo, avtonomnem pravnem področju pripetilo brez volje pravnega subjekta ali z njegovimi vicijoznimi posli, bi bilo nepravno, bi bila dejanska, ne hkrati pravna prememba v njegovi pravni sferi. Ker pa izhaja iz bistva vsake pravno urejene države, da trpi v svojih mejah le pravni, ne zgolj dejanski promet, zato mora biti podan remedij zoper vsako dejansko, ne hkrati pravno premembo v avtonomnih pravnih sferah državljanov. Ta remedij je po priprosti logiki restitucija statusa quo ante.

Tak restitucijski namen ima vse polno pravnih lekov z različnih pravnih polj: za restituiranje absolutnih ali relativnih pravic. Imajo ga vindikacije (za restituiranje lastnine v roke pravega lastnika), hereditatis peticije (za restituiranje zapuščine v roke pravega dediča), posestne tožbe (za restituiranje motenega posestnega stanja) in dr. Enak restitucijski namen imajo deliktne obligacije (n. pr. na ozdravljenje telesno poškodovanega, na popravo poškodovane stvari, na preklic žalitve in sl.). Enak pravni lek potrebujemo še za druga pravna polja, ker je dejanskih, ne hkrati pravnih prememb v avtonomnih pravnih sferah državljanov še vse polno.

Obligacije ex v. c. figuris po mojem prepričanju niso nič drugega nego nadaljnji zgled za restitucijski pravni lek (relativnega značaja). Predvsem spadajo sem quasideliktne obligacije, ki se razlikujejo od deliktne sploh le po pomanjkanju toženčeve lastne krivde. Tudi izpodbijalci se z izpodbojnimi zahtevki borijo zoper neko dejansko, ne hkrati pravno premembo. Res da sta izpodbijalčev dolžnik in izpodbojni nasprotnik razpolagala z imovino, ki je bila dolžnikova, ne izpodbijalčeva, vendar sta posegla s tem v izpodbijalčevo pravno sfero, ker je (po izpodbojnih razlogih) bila dolžnikova imovina že designirana za kritje njegove terjatve. Gerent in vertent sta trošila za dominusa sicer po lastni volji, a ne ex animo liberali, marveč v namenu, da dobita potroške povrnjene. Kondicent je prepustil (naknadno kondicirano) stvar po lastni volji, a ne po svoji zdravi volji, marveč v zmoti i. t. d. Vsiti streme in dosežejo z leki, ki jih nim

nudijo zakonodaje v obligacijah *ex v. c. figuris*, odpravo njim kvarne dejanske, ne hkrati pravne premembe v njih pravnih sferah.

Po tem namenu bi smeli imenovati obligacije *ex v. c. figuris* (da jih imenujemo ustrezno njih bistvu) restitucijske. K restitucijskim zahtevkom pa spadajo, ker zasledujejo enak namen, tudi stvarnopravne vindikacije, dednopravne hereditatis peticije, zahtevki iz motenja posesti, obveznostnopravni deliktne zahtevki, procesualne zahteve na vpostavitev v prejšnje stanje (zoper zamudo rokov in narokov) i. dr. Da te od njih razlikujemo (dasi so razlike še druge), imenujmo obligacije *ex v. c. figuris* odslej »reparacije«. Novo ime ustreza na eni strani bistvu teh zahtevkov, na drugi strani bistvu sličnih zahtevkov, ki jih je kreiralo moderno mednarodno javno pravo. Za določne slučaje reparacij, in sicer takrat, kadar obsegajo povračilo *rei corporalis*, bi se priporočalo tudi ime »repeticije« (ki se ga poslužujejo Francozi za vse obligacije *ex v. c. figuris: actions en répétition*).

V. Po izvedenem izvirajo obligacije: V področju, ki je odtegnjeno avtonomiji pravnega subjekta: iz avtoritete zakona (»zakonite« obligacije v najožjem pomenu besede); v področju, pridržanem njegovemu avtonomnemu razpolaganju: iz pravnih poslov (»poslovne« o.), ali iz kršitve njegovi avtonomiji pridržane pravne sfere (deliktne obligacije in vse reparacije). Že stara je znanstvenogospodarska delitev obligacij na one, ki služijo za posredovanje prometa (izmenjavo in rabo gospodarskih dobrin) in na one, ki odpravljajo pravne kršitve. Med zadnje smo doslej šteli le deliktne in z ozirom na § 859 quasideliktne. Sedaj vidimo, da je število zadnjih dosti obsežnejše in da spadajo sem tudi vse quasikontraktualne, ker je tudi njih namen odpravljanje pravnih kršitev.

Pravni vir obligacij je torej, če gledamo na celokupno pravno sfero pravnega subjekta, trialističen; če ji pa odtegnemo ono področje, na katerem diktira obveznosti zakonodavec, dualističen. Za četvorico teh pravnih virov ni dogmatične podlage. — S pravno-političnega stališča predstavljajo zakonite obligacije: za cilje človeške

družbe od pravnega reda oktroirana bremena, poslovne obli- gacije: gibalno prostega pravnega prometa, a deliktne in repara- cijske obli- gacije: sredstvo za ohranitev gospo- darskih dobrin v tistem stanju, glede katerega upravičenec ne želi premembe. Za gospodarski razvoj in napredek se bo moral upravičenec posluževati poslovnih obli- gacij, a za konser- viranje onih dobrin, ki jih ne mara ne izmenjati, ne v rabo prepustiti, kadar so mu bile kljub temu odtegnjene, deliktne in repara- cijske obli- gacij.

Če razvrstimo pod tem novim vidikom pravne vi- re, ki jih našteva za nastanek obli- gacij § 859 našega o. d. z., bomo rekli: pravilno je tolmačen § 859 le tedaj, če se subsumira pod vir »zakona« »zakonite« (oktroirane), pod vir »pravnega posla« »poslovne«, in pod vir »zadobljene poškodbe« »deliktne« in vse »repara- cijske« obli- gacije. Negativno in zato nezadovoljivo je dosedanje tolmačenje, da izvirajo obli- gacije ex v. c. figuris iz »zakona«. Res so si tudi redaktorji razlagali nastanek obli- gacij ex v. c. figuris neposredno iz zakona, in gre novo tolmačenje § 859 proti njih naziranju. Vendar to ni nedopustno, ker § 859 ne vsebuje nobene norme, ampak le teoretično raz- vrstitev, ki spada v sistem (ne v zakon) in ki se mora umakniti pravilnejšemu spoznanju. Moje tolmačenje je podprto tudi po zgodovini, kako je nastal tretji, od § 859 citirani vir (za- dobljene poškodbe). Redaktorji so dolgo kolebali, kaj naj poleg zakona in pogodbe označijo kot tretji vir za nastanek obli- gacij. Najprej so navajali kot tak vir krivdo (tako da bi spadale sem le deliktne obli- gacije), pozneje so predlagali mesto krivde pro- tipravno dejanje (tako da bi spadale pod ta vir vse deliktne in quasideliktne obli- gacije), končno so se odločili — in pri tem je ostalo — za dobljeno poškodbo. Pod ta pojem pa sme- mo mirno podrediti tudi vse repara- cije, ker imajo, kakor delikti in quasidelikti, za skupni pogoj: upniku prizadeto poškodbo (kvaro).

Po tej ugotovitvi pravne osnove za obli- gacije ex v. c. figuris nikakor ne mislim na to, da bi bilo v doglednem času kateri legislaciji moči postaviti edinstvene norme za vse re- para- cijske ali celo za repara- cijske in deliktne obli- gacije. Za to so dosti preveč različni povodi za nastanek teh obli- gacij in

dejanski stani, iz katerih potekajo. (Različni dejanski stani pa zahtevajo razlike pri normah.) Le pravna osnova (vir, razlog) je po naši ugotovitvi vsem reparacijam skupna; vse so spravljene, da se izrazim matematično, na skupni imenovalnik, ki je z a d o b l j e n a p o š k o d b a. Edinstvene norme je treba zanje le toliko, kolikor jih zahteva ta njim skupna pravna osnova. V tem obsegu jih resnično poznajo.

VI. Sličen, vendar malo posrečen poskus za zблиžanje (vsaj nekaterih) quasikontraktualnih obligacij sta napravila novi nemški in švicarski državljski zakonik (za nemškim črnogorski imovinski). Po vseh treh potekajo obligacije (ne vštevši oktroiranih) iz trojnega vira: pogodbe, nedopustna dejanja in neopravičena obogatba. Obogatbeni zahtevki so Nemcem in Švicarjem (Črnogorcem) to, kar so nam kondikijski in verzijski (gestijske, izpodbojne in quasideliktne zahtevke imajo ondot posebej urejene). Pravno osnovo za kondicije in verzije so Nemci in Švicarji odkrili v neopravičeni obogatbi toženca (ne v poškodbi, prizadeti tožniku). Značilno pa je, da se glede definicije obogatbenega zahtevka niso mogli zediniti in da sta v definicijah zanj po nemškem in švicarskem zakoniku dve dosti važni razliki. O njih pozneje. Značilno je dalje, da po teh modernih zakonikih obogatba ni izključna pravna osnova obogatbenih zahtevkov, ampak da nastajajo obogatbeni zahtevki po njih tudi v slučajih, ko toženec ni več obogaten n. pr. če je prejel (kasneje kondicirano) stvar mala fide in jo je pred tožbo zapravlil. Komentarji trdijo, da gre v takih slučajih za izjeme obogatbenega načela. V resnici ne gre za izjeme, marveč za pogrešnost pravne osnove, na katero so bazirani ti zahtevki. Ista pogrešna pravna osnova je kriva, da je normiran pojem obogatbenih zahtevkov po modernih zakonikih tako ohlapno, da subsumira današnja praksa podenj razen naših kondikijskih in verzijskih zahtevkov najrazličnejše restitucijske n. pr. tožbo za izbris pomotnega intabulata, *conditionem possessionis* in dr. Pod moderni obogatbeni zahtevki se subsumirajo dalje zahtevki iz vseh tistih deliktov, od katerih imajo delinkventi imovinsko korist, tako da je n. pr. proti tatū (ki ima korist) podan kumulativno dvojni restitucijski pravni lek: deliktni in obogatbeni. Sploh je moderni

obogatbeni zahtevek poplavi vsa pravna polja podobno, kakor v splošnem pravu brezmejno uporabljeni verzija in kondikcija sine causa. Niti nemški in švicarski judikaturi, niti globokim mislecem (n. pr. Mayru) se več ne posreči, potisniti obogatbeni zahtevek nazaj v meje, za katere ga potrebujemo v pravnem prometu.

VII. Po tem uvodu preidem v drugem delu tega spisa h karakterizaciji reparacijske obligacije z navedbo njenih bistvenih znakov in z izločitvijo iz posameznih reparacij vsega onega, kar je nebstveno. Karakterizacija bo obsegala skupne predpostavke vseh reparacij, vsebino in obseg reparacijskega zahtevka, aktiv. in pas. legitimacijo udeleženih oseb, razdelitev dokaznega bremena in dobo trajanja tega zahtevka. V tretjem delu spisa sestavim čim izčrpnije vse reparacijske obligacije našega pozitivnega (staroavstrijskega) prava. Hkrati reproduciram vse poglavitne, zanje veljavne norme in dokazem za vsako posamezno reparacijo, da veljajo zanjo vse bistvene predpostavke in vse bistvene norme, opisane v 2. delu pri karakteriziranju abstraktne reparacije. (Predočim tudi predpostavke in norme, po katerih se posamezne reparacije razlikujejo med seboj in od deliktних.) V nadaljnjem četrtem delu spisa se nadejam s pomočjo novega spoznanja rešiti več trdovratnih sporov s polja naših obligacij ex v. c. figuris. V končnem petem delu spregovorim o koristi reparacijske ideje de lege lata in ferenda. Obligacije ex v. c. figuris so naše z njo po dvatisočletnem bledenju svoj domovinski pristan, enako varen, kakor ga imajo obligacije iz pravnih poslov in deliktov, in sicer skupaj z zadnjimi v pravnem viru »zadobljene poškodbe.«

O vsebini avtonomije in samouprave.

Dr. Ig. Rutar.

V vsakdanjem praktičnem življenju slišimo, da se uporabljata izraza avtonomija in samouprava vobče v istem smislu, povsem sinonimno. Označuje se z njima isti pojem in sicer tisti krog javnopravnih (državnih) poslov, ki jih država

ne upravlja sama po lastnih organih, marveč jih prepušča državljanom, da jih upravljajo po svojih izvoljenih zaupnikih v avtonomnih in samoupravnih korporacijah. Zlasti pojem avtonomije je pri tem jako nejasen, meglen in neopredeljen, njegova vsebina zelo nedoločna. Subsumira se pod avtonomijo deloma zakonodajna pravica, deloma samo izvrševanje zakonov (občinska avtonomija), deloma oboje skupaj.

S pravnega stališča taka uporaba navedenih izrazov in njuno medsebojno zamenjavanje nikakor ni pravilno. Avtonomija in samouprava sta juridično povsem diferencirana pojma, ki se po vsebini nikakor ne krijeta; vsak ima marveč svojo posebno vsebino in svoj poseben pomen. Avtonomija pomenja v doslovni interpretaciji lastno zakonodajo (avtòs nómos). Pa tudi praktični zgledi pričajo, da je pod tem izrazom umeti zakonodavno pravico, tako v neomejenem obsegu, kakor jo izvršuje vsaka samostojna država, kakor v omejenem obsegu, ako je zakonodavna pravica v državi deljena.

Državna avtonomija, obstoječa v neomejeni zakonodavni pravici na drž. teritoriju, je pogoj in znak drž. samostojnosti. Zakonodavna pravica v neomejenem obsegu je bistvo državne oblasti, je predstavnica drž. suverenstva, t. j. drž. vsemogočnosti in absolutne ter neomejene pravice razpolaganja na državnem teritoriju z vsem, kar se na njem nahaja. Le v svoji zakonodavni lastnosti je država neomejena, le v ti lastnosti ustvarja državno voljo, ki jo izraža v državnih zakonih. Država v svoji lastnosti kot upravna in sodna oblast le izvršuje v zakonih ustvarjeno državno voljo. Moderna pravna država se smatra v upravi in sodstvu samo vezano na izdane svoje zakone. Zakonodavna pravica je torej najbistvenejši atribut državne oblasti. V interesu lastne samoohrane mora država čuvati svojo zakonodavno pravico, da ji ostane neokrnjena. V določnih primerih utegne biti zakonodavna pravica v državi deljena med državo in manjše podrejene teritorialne edinice. Zakonodavna pravica, ki je podeljena tem edinicam, je njih avtonomija. Do delitve zakonodavne pravice more priti na dva načina.

V strankarskih bojih za državno oblast v državi utegne postati predmet boja tudi zakonodavna pravica države. Strem-

ljenja in zahteve v takem boju gredo vobče za zmanjšanjem drž. oblasti na korist podrejenih državnih delov. Ti deli zahtevajo samostojnost v širšem ali ožjem obsegu, ki končno kulminira v popolni avtonomiji, t. j. popolni lastni zakonodaji, tako da je skrajni ideal takih zahtev samostojna država. Ako država takih stremljenj in teženj po delitvi državne oblasti ne more zaježiti in ako postanejo ta stremljenja tako močna, da se jim država ne more več upirati, mora priti ali do razpada države sploh ali pa do zadovoljitve teh teženj v okviru države in s tem do delitve državne oblasti. V tem primeru predstavlja zakonodavna samostojnost, izvojevana proti državi za posamezne teritorije, njih avtonomijo. Država jim mora odstopiti del svoje zakonodavne pravice, tako da je za naprej zakonodavna pravica deljena. Taka avtonomija je posledica centrifugalnih in za državo destruktivnih stremljenj. Iz povedanega sledi, da ni državotvorna, ni se pa obnesla tudi kot element, ki državo ohranjuje.

Primer tako razvite avtonomije imamo predvsem v srednjeveški nemški državi. V nji se je na fevdni podlagi razvijala lokalna avtonomija podrejenih državnih teritorijev v samostojne države. Tekom časa so si ti podrejeni deli prilastili celo državno oblast s popolno zakonodajo in jo izvrševali kot svojo lastno pravico, tako da je nosilcu državne oblasti končno ostal zgolj še naslov. Avtonomija partikularnih držav je imela za posledico, da je razpadla prvotna skupna država.

Podobnega izvora je bila avtonomija v bivši Avstriji. Uvedena pod imenom »deželne avtonomije« kaže posebnost svoje vrste. Ker smo je bili sami deležni, nam je ta avtonomija najbližje znana ter nam pomenja nekako avtonomijo »kát' ekschen«. Deželno avtonomijo sta ustanovila oktobrski diplom in februarški patent. Njen namen je bil zadovoljiti ali pa vsaj potolažiti tedanja narodnostna stremljenja nenemških avstrijskih narodov, ki so zahtevali federalistično ureditev države. Deželna avtonomija je ugodila narodnostnim težnjam tako, da je ustanovila kot narodnostne reprezentante deželne zbornice, ki so dobili omejeno zakonodavno pravico. V njih zakonodavni delokrog so bile odkazane takozvane »deželne zadeve«, ki so obsegale deželno kulturo, javne gradnje iz deželnih sredstev,

dobrodelne zavode iz deželnih sredstev in končno deželni proračun in upravo deželnega imetja. Dalje so bili deželni zbori upravičeni sklepati podrobnejše določbe k državnim okvirnim zakonom, ki so se tikali občinskih stvari, cerkvene in šolske uprave in vojaške priprave, preskrbe in nastanitve. S tem je izčrpano zakonodavno področje deželnih zborov, določeno v deželnih redih, ki so glede deželne avtonomije imeli veljavo ustavnega zakona. V decembrski ustavi leta 1867 pa je bila pristojnost deželnih zborov de lege izdatno povečana, ker so bile v področje deželnih zborov odkazane vse stvari, ki niso bila v ustavi izrečno (taksativno) pridržane državnemu zboru (clausula generalis). Na ta način je bilo odkazano omejeno zakonodavno področje s taksativno naštetimi kompetenčnimi točkami drž. zboru — neomejeno zakonodavno področje pa deželnim zborom. Državnoslovna teorija je označila to podelitev zakonodavne oblasti med centralni državni zbor in partikularne deželne zборе kot nelogično anomalijo, toda v praksi ta delitev zakonodavne pravice državi in njeni vladi ni povzročala nobenih neprilik. Ta razširjena pristojnost je veljala le na papirju kakor v precejšnji meri sploh vsa zakonodavna pravica deželnih zborov.

Po deželnih redih sta izvrševala zakonodavno pravico deželni zbor, ki je sklepal, in avstrijski cesar, ki je sankcioniral deželne zakone. Cesarju je predlagala v sankcijo deželne zakone centralna vlada. Ako vlada deželnega zakona cesarju ni predložila, ga ta tudi potrdil ni. Tako n. pr. ni dobil cesarjeve sankcije od deželnega zbora kranjskega sklenjeni novi lovski zakon in novi vodopravni zakon. Cesarjeva sankcija deželnih zakonov je imela v avstrijski državni politiki svojo posebno vlogo. Pri njenem podeljevanju avstrijski cesar ni nastopal kot moderen parlamentaren vladar, ampak kot avtokratičen deželni gospod, ki izkazuje s sankcijo posebne milosti. Brez nadaljnega je bila sankcija dosegljiva samo za navadne vsakdanje stvari. Za deželne zakone z važnejšo vsebino pa se je dajala cesarjeva sankcija samo kot koncesija za drugačne usluge centralni vladi. Ta je take primere spretno izrabljala za svoje politične potrebe v parlamentu. Kdor je imel več glasov v državnem zboru, je mogel doseči večjo avtonomijo. Čim moč-

nejša je bila parlamentarna skupina, ki je v državnem zboru zastopala posamezno deželo, in čimbolj je bila vlada navezana na podporo te grupe, tem širša in obsežnejša je postajala zadevna deželna avtonomija. Dejanski razvoj deželnih avtonomij vsled tega ni bil enakomeren in odvisen od zakonitih predpisov ali stvarnih potreb, ampak posledica omenjenih činjenic, ki so izvirale iz dejanske moči strankarskih skupin in iz njihovega razmerja do centralne vlade. Razvoj deželnih avtonomij je bil torej v glavnem odvisen od centralne vlade. Potemtakem cela deželna avtonomija kot taka ni bila zamišljena stvarno, iskreno in odkritosrčno; državniki, ki so jo zasnovali, so marveč ž njo ustvarili predvsem novo sredstvo, ki naj centralni vladi omogoča reguliranje parlamentarnih moči in vladanje po lastni inicijativi.

Kakor je bila deželna avtonomija odvisna v svoji zakonodavni pravici, tako je imela tudi le malenkostno samostojnost glede deželnih financ in uprave deželnega imetja. Deželni zbor je imel pravico sklepati samostojno le deželne doklade na državne davke do 10%. Višje doklade ali samostojne deželne davščine so bile odvisne od cesarjeve potrditve. Od te potrditve je bila dalje odvisna prodaja, obremenitev in zastava deželne imovine. Torej ne le vsaka višja davčna obremenitev, ampak tudi navadna uprava deželnega imetja je bila postavljena vsled potrebne cesarjeve sankcije k takim sklepom deželnega zbora pod skrbstvo centralne vlade, ki je mogla vsak hip iz takih stvari napraviti politikum.

Uzakonjena deželna avtonomija je bila torej predmet, ki je ostal v rokah centralne vlade in ki ga je bilo treba šele kos za kosom izvojevati od nje.

Drug način deljene zakonodavne pravice imamo v novodobni zvezni državi. Ustvarila so zvezne države ravno obratno usmerjena stremljenja in težnje kakor v prejšnjem primeru. Ta stremljenja so centripetalnega in državnokonstruktivnega značaja. Vrsta samostojnih držav se odreče svoji državni samostojnosti ter ustanovi novo skupno državo, na katero prenese dogovorjeni del državne oblasti in seveda predvsem zakonodavne pravice, dočim obdrže posamezne članice ostali del državne oblasti. Pridržani del zakonodavne oblasti predstavlja avtonomijo članic. Ta avtonomija članic

zvezne države ima svoj izvor ali v konstitutivnem dogovoru, ki je objavljen kot ustavni zakon zvezne države, ali v pristoječnem kasnejšem pristopu ali pa tudi v prisilnem včlanjenju članice v zvezno državo. Bistvo vsake zvezne države je deljena zakonodavna pravica. Medsebojni obstoj in odpomoč proti obojestranskim eventualnim posegom v pristojnost si medsebojno garantujeta zvezna država in posamezne članice s skupnim ustavnim zakonom. Ustava določa avtonomno področje članic in način eventualne izpremembe tega področja. Tako je ustavno zajamčena ne le zvezna država sama, ampak je pod ustavno garancijo tudi vsaka članica s svojo pristojnostjo. Članice izvajajo svoj delež zakonodavne oblasti ne posredno iz ustavnega zakona; ta zakon je članicam izvor njih postanka; vsaka izprememba njih obsega in področja, ki gre preko ustavnih določb, je odvisna od izpremembe ustave same. S tem je obojestransko zajezeno eventualno prodiranje v medsebojno pridržane sfere glede pristojnosti. Niti članice ne morejo svojevoljno okrnjevati oblasti zvezne države, niti ne more ta kršiti pristojnosti članic preko ustave. Na ta način deljeno zakonodavno pravico nazivlje državoslovna terminologija za »ustavno pridržano« ali »delegirano avtonomijo«.

Iz opisanih primerov avtonomije sledi zaključek, da je bistvo avtonomije zakonodavna pravica. Kolikor so z avtonomnimi edinicami spojeni poleg zakonodavnih tudi še upravni posli, moramo te ločiti od zakonodaje. Ti upravni posli stvarjajo samoupravo zadevne edinice. Vsaka avtonomija je posledica delitve enotne zakonodavne pravice v državi. Ako avtonomija odvzame državi vso zakonodavno pravico, tako da postanejo avtonomni deli samosvoji neomejeni zakonodavci, so se s tem izločili iz dosedanje države ter postali nove samostojne države. Zahteva po popolni zakonodavni avtonomiji je istovetna z zahtevo po samostojni državi. Pri tem je izraz »popolna zakonodavna avtonomija« pleonazem, ker je avtonomija kot del zakonodavne pravice v državi vedno le zakonodavna ter ni moči podvesti pod njo upravnih in samoupravnih poslov.

Primer državne ureditve brez avtonomije nam nudi ustroj angleške države. Angleška nima in ni nikdar imela nobene

kontinentalne avtonomije, ima pa danes vsestransko priznano najpopolnejše izvedeno samoupravo. Vsa zakonodaja je že od nekdanj centralizirana in koncentrirana v angleškem parlamentu. Edino parlament rešuje in izdaja vse zakone, pa naj se tičejo občnih skupnih državnih poslov ali poslov čisto lokalnega značaja. Lokalna zakonodaja je urejena kot nekaka posebna zakonodajna panoga s svojo posebno označbo »Privatbill«. Tako obsežna centralna zakonodaja je znak ne samo izredno krepkega udejstvovanja parlamenta samega, nego tudi njegove delavnosti in ekspeditivnosti. Kljub popolnoma centralizirani zakonodaji pa je državna uprava pridržana posebnim državnim organom le v tistih upravnih panogah, ki po svoji naravi neobhodno zahtevajo enotno in strokovno upravljanje. Vse drugo, zlasti cela notranja uprava v državi pa je prepuščena izvoljenim samoupravnim zastopom. Nad temi zastopi ima centralna vlada nadzorstveno oblast. Te pa ne izvršuje kot svojo instančno pravico, marveč v prvi vrsti kot pravni svetovalec po svojih strokovnih inspektorjih. Izročitev državne uprave v tolikem obsegu v roke državljanov samih razodeva predvsem zaupanje države v svoje državljanje, dalje izborna državljanjsko vzgojo državljanov in zlasti njih smisel za točno in vestno ločevanje državnih in zasebnih interesov pri izvrševanju javne službe, končno poseben način pojmovanja demokracije, da naj državljanom v njih lastnih poslih opravljajo vladne posle tiste osebe, ki so si jih sami izvolili. V skladu s temi nazori je daljnja posledica angleškega državnega prava, da ne pozna razpusta izvoljenih samoupravnih zastopov in postavitve vladnih komisarjev i. t. d. Tudi v kontinentalnih državah pomenjajo ti razpusti preostanek nekdanje policijske države.

Angleška, ki velja tako z ozirom na svojo zakonodajo kakor z ozirom na svojo široko samoupravo danes za vzor dobro in pravično urejene države, je torej brez vsake avtonomije. Tudi to dejstvo je značilen dokaz, da sta avtonomija in samouprava dva povsem različna pojma.

Zakonodaja je regulativna funkcija države, uprava njena eksekutivna funkcija. Eksekutiva ali uprava v državi je torej del celokupne državne oblasti. Država poverja svojo upravo

in sicer zlasti tiste upravne panoge, ki po svoji naravi to zahtevajo, posebnim lastnim strokovno izobraženim organom, ki tvorijo v državi svoj poseben stan državnih nameščencev. Druge upravne panoge more v večjem ali manjšem obsegu prepuščati državljanom samim, da jih upravljajo po svojih izvoljenih zaupnikih. Tak del skupne državne ali javne uprave, prepuščen državljanom, se zove samouprava. Potemtakem je tudi samouprava le del celokupne državne oblasti. Tega svojega razmerja do države se mora samouprava oziroma njeni organi zavedati in temu razmerju prilagoditi svoje ravnanje. Samouprava ne more in ne sme biti organ, ki stoji z državo v boju, ki ji nasprotuje, jo slabi in izpodbija njeno moč, ampak faktor, ki upravlja poverjene mu upravne posle sporazumno z državnimi upravnimi organi, ki iz lastne inicijative pospešuje skupne drž. interese in dela za napredek in povzdigo državne misli, sile in moči. Taka samouprava pojmuje svoj namen in svoje naloge res v skupnem državnem interesu, vrši v pravem smislu samoupravne posle in vzgaja državljane v tistem državnem duhu, ki jih edino more usposobljati za vršenje samoupravnih poslov.

Naša samouprava v bivši Avstriji — povsem nepravilno vobče imenovana tudi avtonomija — ni slonela na taki podlagi. Ustanovljena z izvojevanjem deželne avtonomije, ki je veljala kot koncesija narodnim težnjam, torej v boju proti državi in njeni vladi, je samouprava kot izvršilni organ deželne avtonomije postala legalni zastopnik daljnjih narodnih aspiracij in je že kot taka stópila z državno upravo v napeto in bojno razmerje. Kaj čuda, če nam je nekdanjim avstrijskim državljanom pod pojmom avtonomije in samouprave ostalo še do danes v kosteh neko bojno razpoloženje. Tako napeto razmerje med samoupravo in državno upravo pa ni bila samo porodna posledica avtonomije, marveč so jo pospeševale in gojile še druge okolnosti. Predvsem je v državni upravi vladal fevdalno aristokratski in nemškonačionalni duh, ki je odbijal zlasti ljudstvo nenemških narodnosti, navadnemu državljanu pa skoro onemogočal pristop v državno upravno službo. V samoupravi, zlasti v občini pa se je uveljavil narodni jezik, upoštevanje narodnih običajev in demokratično občevanje z ljudstvom.

Dalje je poskrbela občinska zakonodaja sama, da se je razmerje med državno upravo in samoupravo polagoma čim bolj zaostri. Občinski zakon deli občinsko področje v lastno in prenešeno. V lastno področje so odkazani poleg povsem internih občinskih stvari tudi nekateri javnopravni posli, predvsem takozvana krajevna policija. V prenešenem delokrogu je občini naloženo sodelovanje v poslih državne uprave, kakor to predpisujejo splošni upravni zakoni. Pritožno in nadzorstveno oblast v stvareh lastnega področja je bil deželni odbor, v stvareh prenešenega področja pa državna upravna oblast. Tako je bil uveden dvotirni upravni sistem, ki je ponesrečen tako z državnega, kakor tudi s strokovnoupavnega vidika. Posledica dvotirnega upavnega sistema je bila predvsem vrsta konfliktov glede pristojnosti med državnimi upravnimi in samoupravnimi oblastvi. Ni ga skoro upavnega zakona, ki bi ne nudil možnosti, da si v konkretnem slučaju lastita pristojnost tako samoupravna kakor državna upravna oblast. Čim agilnejša in agresivnejša je postajala samouprava, ki je hotela razširiti svojo pristojnost ter je pri tem naletela na staro birokratično prakso in pravno tradicijo državnih upravnih oblastev, ki je deloma izviralala še iz absolutistične vladne oblike, tem češči so bili taki pravdni slučaji. Enako je bilo z nadzorstveno pravico nad občino. Često sta si jo v isti stvari prisvajali tako državna kakor samoupravna oblast in zahtevali od občine vsaka svoje. Ponesrečena stilizacija zakona o občinskem področju je imela dalje pod rastočim vplivom deželnih avtonomnih oblastev nadaljnjo za državo slabo posledico, da se je med občinami čim dalje bolj širilo naziranje, da sta občina in država povsem ločeni in tuji osebnosti, ki imata upravljati svoje posle vsaka zase, da občina s posli prenešenega delokroga opravlja le tlako za državo, da občine ne gre siliti k tem poslom, ako ji država ne plača tega dela. Čim bolj je naraščalo prenešeno področje, tem živahnejša je bila zahteva po odškodnini, kajti v občinah se je pač opažalo le povečano delo, ni pa istočasno ž njim raslo tudi spoznanje, da nove naloge države, zlasti socijalizacija državnega in društvenega življenja ne morejo donášati samo koristi, ampak tudi bremena. Mnogo je k temu pripomoglo ravno nastopanje in ponašanje državnih

upravnih organov v neposrednem občevarju z občinami in občinarji.

Ti momenti so v dvotirnem upravnem sistemu razdvajali državno upravo in samoupravo. Harmoničnemu medsebojnemu poslovanju in podpiranju upravnih organov torej ta sistem ni siužil.

Ne gre prezreti še dveh drugih okolnosti, ki govorita proti instančni podreditvi samouprave in proti podelitvi imperija samoupravam. Samoupravna edinica je res samoupravna le tedaj, če more v svojem področju tudi udejestvovati svojo voljo. V bivši deželni avtonomiji tega podrejena edinica ni mogla. Vsled svoje nadzorstvene oblasti nad lastnim področjem občine je bil faktični reprezentant občinske samouprave (obč. avtonomije) ne občina, ampak deželni odbor. Jasno se je to pokazalo v primeru nesoglasja med občino in deželnim odborom, kjer je deželni odbor preko izražene volje občine enostavno postavil svojo lastno voljo.

Z izročitvijo državnega imperija v roke samoupravnih organov je dalje združena večja nevarnost pristranskih odločb. Sicer proti takim odločbam tudi v državnih organih nimamo absolutne varnosti, veliko manjšo varnost pa nudijo samoupravne instance. Prva zahteva v vsaki pravni državi je, da je pravica za vse enaka, da morajo sodni in upravni organi vršiti poverjeno jim državno oblast povsem nepristransko in objektivno, da jim morajo biti pri njih odločbah v javnih stvareh merodavni izključno le veljavni zakoni in na njih sloneči predpisi, da morajo reševati v svoji uradni funkciji konkretne slučaje le v okviru objektivnega prava. Od javnih nameščencev se v to svrhu zahteva a priori posebna vzgoja in discipliniranost, ki naj jih usposobi pri vršenju javnih poslov, da nikakor ne gledajo na osebno in strankarsko korist, in pusti, da jih vodijo izključno le javni interesi, kakor jih predpisuje zakon. Dalje so javni nameščenci zavezani k objektivnemu postopanju v službi na podlagi svojega službenega razmerja s službeno prisego, z instančno podrejenostjo, z disciplinsko, kazensko in civilno odgovornostjo. Vse te kavtele imajo namen, zatreti in zaustaviti v javnem uradniku osebne in strankarske interese, ki bi utegnili o priliki reševanja uradnih zadev na-

mesto objektivnih zakonitih predpisov vplivati na njegovo odločbo. Pri izvoljenih samoupravnih organih te vrste zadržkov ni. Člani bivših deželni odborov so kot deželni poslanci uživali še imuniteto, ki jih je izvzemala iz obče kazenske odgovornosti. Poroštvo za nepristransko in objektivno vršenje javnopravnih poslov je pri teh samoupravnih organih omejeno predvsem na njihovo osebno značajnost, pravni čut, državljsko vzgojo in zavest. Ako zavzamejo mesta odločujočih samoupravnih organov osebe, katerih vodnik je le strankarski interes, se tudi njih pravne odločbe le prerade osnivajo na strankarsko prepričanje namesto na objektivno pravo. Kontrola upravnega sodstva v takih prilikah ne nudi zadostnega poroštva za nepristranost in služi k večjemu le kot korektiv v posameznih primerih, ki pridejo pred upravno sodišče.

Naša današnja in bodoča samouprava temelji na zakonu o oblastni in sreski samoupravi iz l. 1922 in na še vedno veljavnih partikularnih občinskih zakonih, ki naj jih zamenja enoten nov občinski zakon.

V zakonu o oblastni in sreski samoupravi je odpravljen dvotirni upravni sistem z eno samo izjemo. Oblastnemu odboru je pridržano pretresanje in odobravanje sreskih in občinskih proračunov iz oblasti, ako presegajo njih doklade 50% na drž. davke. To je prevzeto iz sedanjega srbijanskega prava. Vsa druga nadzorstvena oblast nad samoupravami je odkazana drž. oblastvom. V točki 7. prehodnih odredb zadevno določena druga izjema je le začasna in se tiče izrečno le začasno še veljavnih partikularnih občinskih zakonov; novi enotni občinski zakon se bo brezdvomno prilagodil sistemu zakona o oblastni in sreski samoupravi in izključeval dvotirni sistem.

Najvažnejša razlika med bivšo deželno avtonomijo in novo oblastno samoupravo je v tem, da oblast nima zakonodavne pravice, ampak da je zgolj samoupravna edinica. Kot taka ima pravico izdajati uredbe, ki se morajo po čl. 94 ustave naslanjati na državne zakone ali pa vsaj na zakonito pooblastitev za izdaje konkretne uredbe. Dokler posamezne panoge oblastnega področja ne bodo urejene z državnimi zakoni, bodo pač za razvoj oblastne samouprave odločilnega pomena ravno oblastne uredbe, ki bodo pozneje v prvi vrsti morale služiti za

osnovo državnih zakonov. Sklenjene oblastne uredbe razglašča veliki župan. Ako razglasitev odkloni, mora to utemeljiti z zakonitimi razlogi in uredbo predložiti v odločitev državnemu svetu, ki je vezan na prekluzivni rok dveh mesecev, po katerem postane sicer uredba pravnomočna. Razlika napram prejšnji sankciji deželnih zakonov je očitna. Zakonitost oblastnih uredb imajo pravico poleg tega ocenjevati še vsa sodna oblastva. Sicer pa postanejo oblastne uredbe s formalno pravnomočnostjo obvezne za vsakogar, zlasti tudi za vsa državna upravna oblastva.

Svoje imetje upravlja oblastna samouprava samostojno. Le da najame posojilo preko deset milijonov dinarjev in da odsvoji oblastno imetje preko enega milijona dinarjev, je potrebna odobritev finančnega ministra, ki je vezan na prekluzivni rok enega meseca, sicer postane zadevni sklep izvršen. Kot viri dohodkov oblastnih samouprav so predvidene doklade na drž. davke ter samostalni davki in takse, ki naj se uredijo s posebnim občnim zakonom. Dokler tega zakona ni, smejo oblastne skupščine sklepati take davke in takse z odobrenjem fin. ministra. Doklade na drž. davke do 50% sklepa oblastna skupščina sama, preko te višine je potrebno odobrenje finanč. ministra, ki je zopet vezan, izdati svojo rešitev v prekluzivnem roku enega meseca, sicer postane sklep izvršen. Proti negativni rešitvi finančnega ministra je dopustna pritožba na državni svet, čegar rešitev je tudi postavljena pod prekluzivni rok enega meseca. Takse za uporabo raznih oblastnih naprav določa samouprava sama.

Iz navedenega je razvidna napram prejšnji deželni avtonomiji neprimerno večja gospodarska samostojnost oblastnih samouprav, ki je varovana zlasti s kratkimi prekluzivnimi roki, na katere je vezano nadzorstveno oblastvo. Uspešno poslovanje oblastnih samouprav, pa bo predvsem odvisno seveda od zadostnih finančnih sredstev in od primerne razmerja med režijskimi stroški in stvarnimi izdatki. V tesni zvezi s tem bo velikost in obseg oblasti. V tem pogledu je upravna razdelitev naše države pogrešena. Ustanovljenih je preveč in premajhnih oblasti brez zadostnega računa z njih živlensko zmožnostjo. Premajhna samoupravna edinica bo imela prevelike režijske

stroške za svoj upravni aparat, za stvarna dela svojega področja premalo sredstev, brez primerne aparata pa sploh poslovati ne bo mogla. Znano dejstvo je, da je bila že bivša dežela Kranjska kot samoupravna edinica premajhna ter finančno preslaba, da bi se mogla lotiti večjih del in podjetij. Današnja ljubljanska oblast je po svojem obsegu okrnjena bivša Kranjska, a spada med največje oblasti v državi, med tem ko je velika večina oblasti neprimerno manjša. V oblastni organizaciji se bo vsled tega pokazala prav kmalu nujna potreba po reviziji.

Književna poročila.

Dr. Gregor Krek: Grundzüge des Verfassungsrechtes des Königreichs der Serben, Kroaten und Slovenen. Sonderabdruck aus der Zeitschrift für osteuropäisches Recht, Jahrgang 1925, Heft 3/4 und Jahrgang 1926, Heft 1 u. 2/3. Verlag Hermann Sach, Berlin und Breslau 1926.

Na 142 straneh velike osmerke je podal avtor nemškemu pravniškemu svetu v tej knjigi osnovni obris našega ustavnega prava. Enotne publikacije v tem pogledu razen obširne knjige Slobodana Jovanovića »Ustavno pravo« (Beograd 1924) še sploh nismo imeli ter jo v slovenskem jeziku še vedno nimamo. Zato zasluži pričujoča publikacija že iz tega vzroka posebno pozornost našega pravniškega sveta, ki mu je nemščina lahko dostopna in razumljiva. Knjiga pa je vredna temeljitega upoštevanja tudi zategadelj, ker je prva priročna in sistematično predelana učna knjiga našega ustavnega prava.

Pisatelj označuje svoje delo, ki ga poklanja spominu Ivana Žolgerja, skromno kot »poizkus podati pregled pravnega stanja ustavnega prava v naši državi, kakor se je razvilo od ustave naprej potem ujedinjene zakonodaje«. Partikularno pravo prejšnjih pokrajin pred ujedinenjem upošteva le tam, kjer je to za umevanje ujedinenih pravnih norm neobhodno potrebno. Pravno snov, ki se mu je po teh načelih nudila, je razdelil, sledeč poglavjem ustave, v naslednje glavne oddelke: 1. Država (str. 13—18). 2. Državljeni in tujci (str. 18—22). 3. Dolžnosti in pravice državljanov (str. 22—46). 4. Državne oblasti in sicer: A. Zakonodajna oblast (str. 46—84). B. Upravna oblast (str. 84—121). C. Sodna oblast (str. 121—142).

Poglavje o državi (§ 1) poudarja temeljno načelo vidovdanske ustave o nacionalni in politični edinstvenosti novo nastale državne tvorbe in način, kako se je to načelo izvedlo, ne da bi se zavzelo stališče o vprašanju, je-li ta država nova ali le nadaljevanje in izgradba stare srbske kraljevine. Pač pa se navaja dotična literatura (Žolger, Rybař, Subotić).

Poglavje o državljanih in tujcih (§ 2) se bavi z vprašanjem državljanstva, ki je dosedaj urejeno le glede pravnih razmer, nastalih vsled mirovnih pogodb, dočim ni še enotnega in splošnega zakona o državljanstvu. Tujci po ustavi nimajo ne pravice absolutno svobodnega kretanja osebe, ne pravice svobodnega razpolaganja z imovino.

Obširneje je obdelano tretje poglavje, ki govori o dolžnostih in pravicah državljanov. Državljske pravice deli avtor v 5 skupin in sicer: 1. Enakost pred zakoni. Iz te pravice izvirajo odprava vseh stanovskih, po rojstvu pridobljenih prednosti ter enakopravnost obeh spolov, ki pa ni dosledno izvedena (volilni zakoni, sodstvo). 2. Osebna svoboda. Ta se izraža v jamstvih, ustanovljenih v postopku pri aretaciji, hišni preiskavi, v varstvu pisemske tajnosti, v svobodi kretanja. 3. Svoboda združevanja, zborovanja in dogovarjanja. Zakon, na katerega se tu nanaša ustava, še ni izdan, vendar se iz tega ne dá sklepati na neveljavnost dosedanjih partikularnih zakonov. 4. Svoboda duševnega življenja. Tu sem spada med drugimi tudi svoboda vere in vesti in tiskovna svoboda (novi tiskovni zakon iz leta 1926 je že na strani 33 pod črto na kratko omenjen). 5. Obširneje se bavi avtor s svobodo gospodarskega življenja, kamor podvaja v tretjem poglavju ustave navedene »socialne in ekonomske določbe«. Moderni duh veje iz teh določb, kojih namen ni toliko, kakor avtor lepo izvaja, zajamčenje individualnih pravic lastnine obrtovanja, pridobivanja itd., kakor omejitev teh pravic v prosep občne blaginje in v varstvo gospodarsko šibkih slojev. V tem oziru postavlja ustava razen lastnini tudi še svobodi pogajanja določne meje (oderuštvu), čeprav jo z dednim pravom vred v načelu priznava in torej vzdržuje veljavne temelje dosedanjega gospodarskega reda.

Drugi, obširnejši del knjige se bavi z državnimi oblastmi (str. 46—142). Sledeč trodelitvi ustave razpravlja najprej o zakonodajni oblasti. Pravice in dolžnosti obeh zakonodajnih činiteljev, kralja in narodne skupščine so sistematično in temeljito obdelane. Sistem ene zbornice podvaja avtor ostri in kakor kaže razvoj našega parlamentarizma, upravičeni kritiki. Glede volitev v zbornico se navajajo izčrpano sistemi in določbe volilnih zakonov iz l. 1920 in 1922. Zelo dobro je obdelano poglavje o privilegijih parlamenta, o načelih njegovega poslovanja, o postopanju pri izdajanju zakonov, o zakonih in uredbah ter budžetnem pravu, pri čemer se povsod upošteva tudi skupščinski pravilnik.

Pri upravni oblasti se bavi avtor najprvo z individualnimi upravnimi akti, nakar preide na organizacijo upravnih oblastev, ki jo označuje kot vseskozi centralistično. Pri ministrstvih se po večini že derogirani stari zakoni o centralni upravi niso upoštevali, tem natančneje pa je podan novi zakon o ministrski odgovornosti.

Pisatelj se bavi na to s stremljenji po dekoncentraciji, ki se javljajo v zakonu o občni upravi, ter v njem ustanovljenih srednjih in nižjih državnih upravnih oblastih, velikega župana in srezkega poglavarja. Boj

za to ogromno upravno reformo, za enotnost srednje in nižje državne uprave traja še danes. Kdor se za to poglavje bližje zanima, najde v opombah pod črto na straneh 99 do 104 bogato in z velikim trudom zbrano gradivo, ki podaja živo sliko kaotičnih razmer našega upravnega organizma.

V zvezi z organizacijo upravnih oblastev se obravnava na straneh 104—111 naše uradniško pravo, ki temelji na novem zakonu o civilnih uradnikih in ostalih državnih uslužbencih. Na koncu tega oddelka se navajajo še glavne določbe zakona o oblastnih in srezkih samoupravah.

V zadnjem poglavju o sodnih oblastih je pisatelj kleno in pregledno združil precejšnjo tvarino. Uvodama se kritično preiskuje v ustavi določena ločitev treh oblasti s posebnim ozirom na sodno oblast. Načelo o brezpogojni ločitvi sodne oblasti od upravne v vseh stopnjah ni niti v ustavi izrečeno niti v praksi izvedeno. Sodišča se mnogokrat bavijo z upravnimi posli, uprava s sodnimi, zakonodaja z upravnimi in sodnimi. Avtor pojasnjuje to s historičnega stališča različnih pravnih ozemelj. Nadalje razpravlja na kratko o pravici sodnikov, presojeti materijalno in formalno pravilnost zakonov ter zakonitost uredb, v drugem odstavku pa podaja kratek, a skoraj izčrpen pregled organizacije državnih sodišč: kasacijskega sodišča v Zagrebu, državnega sveta (v zvezi z njim tudi upravnih sodišč) ter končno glavne kontrole. Pod črto je tudi na kratko označena organizacija vojaških sodišč.

To je v glavnem vsebina Krekove knjige o našem ustavnem pravu, ki bi ne smela manjkati v knjižnici nobenega našega pravnika. Prvič se tu podajajo v jasni in pregledni obliki vse glavne določbe naše ustave in njih izvedbe do današnjega dne. Kritično in sistematično predelana snov nudi znanstveniku mnogo izhodišč za podrobno poglobitev, posebno če hoče zavzeti napram teoretskim izvajanjem avtorja svoje posebno stališče, a tudi pravnik v praksi bo našel v njej celo vrsto dragocenih pripomočkov, temelječih na rezultatih znanstvenih preiskav. Sintetični talent avtorjev je položil s tem prvotno za nemški znanstveni svet določenim informativnim delom o naši ustavi takorekoč temelj za institucije našega ustavnega prava, ki bodo posebno dobrodošle naši učeči se mladini, kolikor bo obvladala nemški jezik.

Nemščina te knjige namreč ni lahka. Njena terminologija in njen slog kažeta o suverenem obvladanju nemškega znanstvenega jezika; to obvladanje nemške-juridične dikcije, združeno s slovansko klenostjo v miselnem izraževanju, nas nehote spominja na Czyhlařeve institucije rimskega prava. Kakor te, zahteva tudi pričujoča knjiga, da se pri vsakem njenem stavku poglobimo, potem šele opazimo, koliko minicijoznega in zamudnega dela je stalo čestokrat avtorja, ko nas v gladki in prikupni obliki vodi po zamotanih potih našega ustavnega prava.

Terminologija naše ustave in njenih izvršilnih zakonov je verno, včasih celo pretesno prevedena, n. pr. »Verwaltungsgewalt« za upravno oblast (bolje bi bilo Vollziehende Gewalt, ki je že udomačena, ali »Dienst-

anweisung« za uput, bolje Weisung, dočim bi se pri nekaterih drugih terminih morda bolj naslonila na našo nacionalno dikcijo, n. pr. pri prevodu za velikega župana, ki ga po ogrsko-nemškem naziva »Obergespan«, raje Oberžupan ali Großžupan.

Knjiga je ponatis avtorjevih razprav, priobčenih leta 1925 in pričetkom l. 1926 v »Zeitschrift für osteuropäisches Recht«. Njena vrлина je, da upošteva do najnovejšega časa vse važnejše zakone, izšle na temelju naše ustave. V nekaterih malenkostih bi se dalo še kaj pridejati odnosno popraviti, tako n. pr. glede popolne odprave prejšnjih okrugov in srezkih izpostav (glej člen 79 zakona o dvanajstinah za april, junij l. 1925, S. N. št. 72, U. L. št. 138/39 iz l. 1925), ali glede novega invalidskega zakona, ki je zamenjal prejšnji na strani 38 citirani provizorni zakon o podpori invalidom. Spremembe so tudi v teku glede centralne uprave in glede oblastne in srezke samouprave, vse to pa so znaki napredujoče konsolidacije in razvoja našega ustavnega prava, ki jih avtor uvodoma in tudi na več drugih krajih svoje knjige sam ugotavlja.

Vzlic spremembam, ki se vršijo in se bodo še vršile v tem pogledu, bo ta izvrstna knjiga obdržala svoj veliki pomen in svojo trajno vrednost in le želeli bi bilo, da bi se napravila s prevodom v naš jezik tudi onim krogom jugoslovenskih pravnikov, ki jim je nemščina tuja, dostopna.

Dr. R. Andrejka.

1. Dr. Miroslav Muha: *Zakon o štampi od 6. avgusta 1925. god. Tisak »Tipografije, D. D.« Zagreb, 1926, Str. 92.*

2. Dr. Lavoslav Hönigsberg: *Zakon o štampi. Bibliografski zavod, D. D., nakladna knjižara. Zagreb 1926. Str. 160.*

Dvoje komentarjev, spisanih v istem pravcu: razjasniti temine novega tiskovnega zakona. Oba dva poudarjata v predgovoru, da je zakon s tehnične strani nesrečno narejen. Prvo delo (— citiram odslej M. M. —) razodeva samo, da nima nikakšnih »znanstvenih pretenzij«, ampak da hoče biti le skromen prispevek, da se pojasnijo neka zakonita določila s čisto praktičnega gledišča. Pri tem se postavlja na stališče, da niso vse norme enako važne. Zato obdeluje nekatere obširno, druge manj, tretjih sploh ne. Ta »confiteor« je simpatičen in oprasča pisatelja v naprej. Ali enega očitka pa vendar ne smemo zamolčati, da se delo, izišlo v juliju 1926, skoro prav nič ne ozira na judikaturu vrhovnih sodišč, kar bi pravzaprav najbolj prijalo praktičnim smotrom razlage. Drugo delo (L. H.) gre po svoji zasnovi dalje. Že uvod prinaša prav lepo sestavljen in točen pregled glavnih novot, ki nam jih je prinesel novi tiskovni zakon. V glavnem se drži za primerjavo le zakonodaje Hrvatske in Slavonije in citira, kar je hvalevredno, tudi precej odločb stola sedmorice. Da bi bil s tem dosežen cilj, da naj služi komentar tudi izvenhrvatskim pravnikom, se nam zdi precej vprašljivo, ker ni nikjer citatov ostalih 4 vrhovnih sodišč. Ali to naj ne bo očitek, ampak le dokaz, kako težko je pisati v naši kraljevini pravnoznanstvena dela za vsa območja razno-pravnih pokrajin in kako trnjeva bo pot, da pri taki tehnični kvaliteti zakonodaje, kot jo je pokazal zopet tiskovni zakon, dobimo skupno

pravnoznanstveno literaturo za vso državo, čeprav gre v tem primeru že — za edinstven zakon.

Pri presoji notranje vrednosti obeh komentarjev iz istega pravnega območja treba uvaževati, da sta oba avtorja takorekoč krčila neobdelano goščavo, prepreženo z normami dvoje zelo različnih sistemov dotlejšnih tiskovnih zakonov. Zanimivo je, da sta prišla vsak zase do različnega naziranja, kje je razlaga posebno potrebna, kje se lahko opusti; če sta pa oba isto določilo pojasnjevala, sta se le redko srečala, po največ razhajala. Za prakso to ni nesreča, ker bodo sodišča primorana, baš v teh vprašanih poglobiti se v predmet. Tako se bo sčasoma praksa ustalila na resnično dobro premišljenem temelju, ali pa bo nemara radi nemožnosti, priti na trdna tla, izzvala revizijo zakona! V naslednjem naj se dotaknemo vsaj nekoliko takih vprašanj, da pokažemo z vzgledi upravičenost naše trditve.

M. M. pripominja k čl. 9 tisk. zak., ki govori *ex professo* o značaju urednika, da zakon ni mislil urednika v tem pravcu prikazati, da ga pooblašča nastopati kot tožitelj za krive obdolžitve (klevete) ali žalitve (uvrede), naperjene zoper njegov list. Enako govori tudi pri čl. 52—64 za izdajatelja, da ni upravičen, nastopati kot tožitelj radi navedenih deliktov. Tudi podpisani je *de lege lata* tega nazora, kasacijski dvor, stol sedmorice, odd. B., pa je, po poročilu dnevnega časopisja, krenil na drugo pot. L. H. se s tem vprašanjem ne bavi.

K čl. 22 pa je L. H. zelo primerno navedel bistveno razliko med zabrano po prejšnjih zakonih in po sedajšnjem tiskovnem zakonu, namreč, da mora slediti vsaki zabrani tožba. M. M. tega ni ugotovil, zato pa je dejal, da iz odredbe drugega odstavka čl. 22 sledi, da ni tožbe v vsch primerih, »kad sud poništava zabranu s meritornog razloga«. Ta trditev se nam zdi tvegana: *Res iudicata* pač še ni podana, če je zabrana razveljavljena, ali drugi odstavek čl. 22 o kakšni razveljavi — niti ne govori!

Pri čl. 23 je M. M. čisto pravilno pokazal na čl. 127 ustave, če gre za oborožene pobune, L. H. o tem pri tem členu ni navedel ničesar, pač pa je pri čl. 30 po našem mnenju nepravilno izvajal, da veljajo predpisi o cenzuri tudi za primere oboroženih pobun. Če čl. 30 niti z besedico ne omenja pobune, ki je pač nekaj drugega nego vojska ali mobilizacija, se ne more ekstenzivno razlagati.

Glede popravkov zahteva M. M., da morajo biti naslovljeni na urednika, in ne na uredništvo, češ, da vse poglavje V. nikjer ne govori o uredništvu. L. H. o tem ne omenja ničesar in resnično bo pač *quaestio facti*, kdaj bo treba radi jasnosti, ki jo zakon zahteva, nasloviti na osebo urednika (z imenom in s priimkom, značajem itd.). Če ga n. pr. po dopustnosti čl. 12 ni v uredniških prostorih, ali naj stvar zaleži samo zato, ker popravljavec še ne ve, da je nastopil primer nadomestitve po namestniku?

Nezadovoljiva se nam zdi razlaga obeh komentarjev glede odgovornosti pisca po čl. 34. Ali naj ne bodi kazniv tisti, ki je žalilni članek *pessima forma* zasnoval, pa se je poslužil pisca kot svojega orodja? Tu

bo treba k razlagi pritegniti čl. 37, da dobimo pravilno razlago. Ni pre-pričevalen nazor M. M., »ako je pisac poznat, priteže se samo on...«, a druga lica se ostavljajo na strani, ne pitajući, dali i koliko krivnje nose i ona.« L. H. pravi za ta primer, da nastopi pri takem nasnovanju odgovornost po obćih načelih kazenskega zakonika. Ali določba čl. 42, drugi odstavek, ta nazor ne more podpreti, kajti krivično delo je samo eno, le krivdna oblika je različna.

K čl. 45 niti M. M., niti L. H. ne razmotrivata razmerja k zakonu o javni varnosti države z dne 2. avgusta 1921, dasi bi bilo za prakso velikega pomena, kaj je, kaj ni od citiranega zakona po tiskovnem zakonu kot legi posteriori ukinjeno. Naj tu omenimo, da se ni dotaknil niti prvi niti drugi komentar ustavopravnega vprašanja, doklej gre imuniteta narodnih poslancev po razpustu narodne skupščine, kar je pri tolmačenju čl. 10 velike važnosti baš za prakso.

K čl. 47, ki hoče sprečavati verski ali plemenski razdor, očita M. M. tiskovnemu zakonu protiuštavnost, češ da imamo po ustavi v naši državi le eno samo pleme, L. H. pa suponira, da gre pač za »klase«, sloje, kar je pa nepravilno analogiziranje.

Pri poglavju o krivi obdolžitvi gre M. M. po našem mnenju predaleč, če trdi, da je dovoljena najostrejša kritika javnih oblastev v pogledu njihovega poslovanja. Mislimo, da velja za ta oblastva ravno tako predpis čl. 61 o dokazu resničnosti dejstev, kot za vsako privatno osebo; opozarjamo pa na stališče čl. 64, ki navaja izzivanje ali nezakonito postopanje javnega oblastva za olajšilno okolnost samo pri žalitvah, ne pa pri krivih obdolžitvah. L. H. je snov v tem poglavju pravilno prikazal. Dalje je v istem poglavju M. M. napisal skoro celo razpravo o tem, ali imajo inozemci pravico tožiti radi tiskovnega delikta zoper čast, ni pa ničesar navedel o retorzijskem pobotavanju razžaljenj. L. H. molči v prvem pogledu, v drugem pa se izraža, da zadostuje za retorzijo objektivni zločin in da ni treba subjektivne krivde, kar naj bi bilo mogoče pri »maloletnikih« (prav: nedoraslih). Ne glede na nepraktičnost teh prinosov se nam zdi, da to, kar ni upoštevno kot krivdno dejanje, ne more biti predmet kompenzacije.

Iz vseh teh primerov, vzetih iz onega dela tiskovnega zakona, ki je še precej jasen, naj se razvidi, kako se oba komentarja nasprotno dopolnujeta — v smislu naših zgorejšnih trditev. Glede ostalih določb o postopanju po tiskovnem zakonu pa primerov ne navajamo, ker bi morali pisati cele razprave o stališču enega ali drugega komentarja, — taka nejasnost vlada in tako težko je spraviti vse te določbe pod isti kalup, ki naj jih pravilno združuje. Le eno naj tu pribijemo: Oba komentatorja sta se popolnoma pravilno postavila na stališče, da je tiskovni zakon presojski kot tak, nikari da bi vlačili prakso, ki vlada v tujini, v tolmačenje norm našega zakona. Za pravilno interpretacijo je smatrati tekst vsakega zakona za samostojno delo; ideje predhodnih zakonov, iz katerih je historično izšel nov zakon, niso merodajne, razen

v primerih, kjer bi šlo za prepis tujega zakona, kar pa pri našem tiskovnem zakonu ni slučajno.

Sisifovo delo sta pisatelja M. M. in L. H. opravljala, ko šta se lotila komentiranja takšnega zakona, kot je naš tiskovni zakon. Razveseljivo in zaslužno dejstvo je predvsem njihova dobra volja, to pa tem bolj, ker izvira iz iste ljubezni do nove nacionalne države, ki jo vidimo pri vseh činiteljih pravosodja, namreč da skušajo uveljaviti vsaj glavne smernice zakonodaje, čeprav so tehnično tako slabo izvedene.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Metod Dolenc: Pravosodstvo klevevske in boštanske graščine od konca 17. do začetka 19. stoletja. Posebni odtisek iz Zbornika znanstvenih razprav V. Strani 95.

Nova zbirka gradiva slovenskega običajnega prava! Dasi se i klevevski i boštanski folijanti bavijo le z gorskimi sodi — le v klevevskih se najde tudi omemba nepristranskih sodov —, dasi torej zama iščemo sodb kvatrnih sodišč ali vsaj njih omembe, da bi poglubili vidike, prikladne za raziskavo odnosnosti kvatrnih sodov do starejših več, se najdejo prav v teh zapisnikih vendarle krepke reminiscence tamkaj, kjer beremo o zahtevi vinogradnikov kar z dveh zborov l. 1771, naj bi se dotistihmal letno na dvakrat določeni sestanki poslej obavljali v s a k e k v a t r e. Zanimivi so ti zapisniki tudi v tistih podrobnostih, v katerih je kaj razločkov od kostanjeviškega, pleterskega in novomeškega gradiva. Po tej objavi smo dobili dragoceno varnost, da je popolnoma pravilna trditev, katero je bil pisatelj že prej drugod izrekel, da so ljudska sodišča slovenskih vinogradnikov poslovala še dolgo po Jožefu II., po čigar naredbah in dekretih, naperjenih proti vsakršni, zlasti pa sodski avtonomiji, se na Dolenjskem skratkoma niso ravnali. Pisatelj kaj zanimivo razloguje, kako je po teh zapisnikih tja do leta 1807., torej do zasedbe po Francozih, ki je pokončala zadnje ostanke narodne avtonomije, konservativnost gorskih sodišč nehote podpiral sistem gospodarskih uradov, katerim je bilo poverjeno področje pravosodstva za dolgove in razžaljenja časti, in kako se je pojavljalo prizadevanje gorskih drugov, da bi si čim največ svojih pravic rešili. Klasičen dokaz za to, po katerem potu se je pisano gorsko pravo prenařevalo, so zbori iz l. 1801., na katerih so gorci popolnoma avtonomno, kar sami v navzočnosti ali vsaj z vednostjo gorske gosposke (predstavnice države!) celo gorske bukke preuredili. Občna sodba (Gemein Urtl), kot pravilo odobren in zanaprej veljaven pravorek, je bilo pač kaj prikladno sredstvo za to. Evo razrešene uganke, po katerem potu so nastajale mnogoštevilne modifikacije prvotnega teksta gorskih bukkev Ferdinanda I. iz leta 1543. in morda vsaj deloma tudi takozvani odstopi slovenskih prevodov gorskih bukkev od nemškega izvornika. Gorsko pravo je najbolj avtonomno pravo, ki ga doslej poznamo, a vrhu tega je pravo onih Slovencev, o katerih se povsod piše in uči, da so bili pod tujim gospodstvom brez vsakršne pravne avtonomije. Tukaj v dolenjskih goricah, kakor vidimo, stvar ni bila takšna. Mnogo svoje kompetence so gorski zbori seveda izgubili, toda še po Jožefu II. so imeli

področje, ki je bilo mnogo večje, kakor jim je pripadalo po dekretih. Predmetna (kavzalna) podsodnost za gorsko gosposko samo je seveda zdavnaj prej prestala. Pri boštanjskih sodbah je tudi to interesantno, da v njih ni več »občnih sodb« niti tožb in pravnega postopka, marveč zabeležki so okrnjeni do golega konca. — Pečatar (Cigale ga imenuje tudi tako, včasih pa mu pravi pečativec, da ga v pomenu der Siegeler odloči od pečatarja, der Siegelstecher), pravica izobčevanja, pravica prvokupa ali prve kupnje (čas je, da odločimo ta izraz, ki se mu pravi po nemško das Einstandsrecht, ius retractus, od predkupa ali predkupnje, ki naj bi izključno služila kot izrazilo za pojem der Vorkauf), pravnost ali pravedanstvo (pridevnik naj bo pravedanski = vogtbar, a ima v slovenščini tudi druge pomena, n. pr. prozessfähig in prozessmässig), postavno dedno nasledstvo, sporoka, likof, klavzula občne obvezljivosti (des allg. Land-schadenbundes; instrumentum guarentigatum = listina z občno obvezljivostjo), načelo kolektivne odgovornosti, obiskanje, čista prisega (ne razčistilna prisega, iuramentum purgatorium), zakrižanje kot rubežno sredstvo pa kot začasna odredba, vse to in še marsikaj — razprto tiskane termine si dovolim predlagati jaz — nam odprta globlje poglede v naše običajno pravo, njega veliko členovitost, prožnost in prilagodljivost. Učitelj na stolici kazenskega prava ljubljanske univerze, zbira pisatelj preko mej svoje discipline in dolžnosti gradivo slovenskega običajnega prava novega veka ter to gradivo deloma tudi sproti obdeluje. Dosedanje njegove raziskave se raztezajo do zgodnjega sedemnajstega, deloma celo do poznega šestnajstega stoletja nazaj. Temà bo ostala razprostrta le še nad našo pravno prošlostjo od 10. stoletja pa do zadnjega velikega kmetskega ustanka (1573). Pisatelju pa bo zapisana tudi še zasluga, da je rešil čast slovenske univerze z odkrivanjem vsakemu narodu najdražjega, narodnega prava, ki je vrh tega, objektivno vzeto, pri nas radi svoje avtonomne ustrojbe kaj zanimivo. Morda nam postane naše vseučilišče tudi gojišče našega znanstvenega prava. Dr. France Goršič.

Mihajl Jasinski: *Zakoni grada Veprince (Statut Veprinački)*. Posebni odtisek iz Zbornika znanstvenih razprav V. Strani 48.

Leta 1920 je novo stolico za zgodovino slovanskih prav na ljubljanski univerzi nastopil ruski učenjak Mihajl Jasinski s predavanjem o slovanski primerjalni zgodovini. Pri tej priliki je predavatelj programatično poudaril znanstveno metodo kijevske primerjalne zgodovinskopravne šole, ki ji je bil glavni predstavnik M. F. Vladimirski-Budanov. V. Budanovu je bil Jasinski učenec in tudi naslednik na kijevski stolici ruskega prava. V pričujoči razpravi nadaljuje prof. Jasinski delo svojega učitelja. Zakaj ravno V. Budanov je bil prvi, ki je, leta 1881., izdal veprinski statut. Primerjaje to izdajo s kasnejšima izdajama Frana Račkega iz l. 1890. in Rudolfa Strohal iz l. 1910, je pisatelj dožgal, da je izvirnik izmed vseh treh izdajateljjev najbolje podal Strohal, pa še njemu se je vrnilo nekaj pomot. Delo namreč ni lahko, ker pokvarjenih mest v izvirniku ni moč goče čitati, znanstvene literature pa ni mnogo. Še tista, ki jo imamo, je

radi neustreznih metod nedostatna. Razpravljajoč o vzrokih postanka zakonov mesta Veprinca ter o dobi in načinu njihove sestave, pravi pisatelj, da so bili »stari zakoni« kot pravila starega običajnega prava stvarjeni že v začetku 15. stoletja in potem v drugi polovici istega stoletja znova potrjeni. Ker pa so se sčasoma pozabljali in često kršili, je večje l. 1501. naročilo neznanemu veprinskemu pisarju, naj on zapiše pravne novine, ki so bile v Veprincu od nekdanje veljavne. Neznanec je statut sestavil l. 1507. ob sodelovanju »starih mož«, ki so poznali domače pravo za 70 do 100 let nazaj (muž za mušer pamečáše). S tem je dognano, da so imela sedaj zapisana pravila isto obliko že v začetku 15. stoletja, često pa so bila še bolj stara, kar je podrobneje dokazoval ravno Vladimírski-Budanov. I v kastavskem statutu pa v vinodolskem zakonu i tu v veprinskih zakonih so objavljene le tiste najbolj važne in neobhodne norme, ki naj bi ostale v avtonomni občini ljudem nepozabne, vrhovnemu oblastvu pa svete, nedotakljive. V vseh rečenih zakonih in statutih je radi tega civilnopravnih norm seveda malo. Vzkraj Strohalovega teksta opremlja pisatelj svojo novo redakcijo veprinskega statuta z detajlnim komentarjem, kjer utemeljuje tiste dopolnitve in poprave Račkega, ki jih je kot upravičene v tekst zopet uvedel. S svojim znanstvenim pravnikiškim umovanjem potrja pisatelj zaključke svojih predhodnikov, kadar so varni, ináče pa nudi nove momente, take, ki jih prej ni bilo, pa tudi take, ki doslej niso bili zadovoljivi, ali ki so bili celo pogrešni. S pričujočo razpravo je pisatelj završil vrsto razprav o kastavskem in veprinskem statutu. To pisateljovo znanstveno delo na poprišču naše pravne zgodovine, kjer noben Slovenec še ni deloval, je zato pomembno, ker je po tem delu v povest slovanskega prava kot učiteljica uvedena naša mlada slovenska univerza, ki ji, kakor nas uči doba šestih let, na tem polju na žalost nedostaje slovanske orientacije. Tako je prof. Jasinski naša prava zveza s slovanskim svetom.

Dr. France Goršič.

Razne vesti.

V Ljubljani, meseca februarja 1927.

XXXVIII. redna glavna skupščina društva »Pravnika se je višila dne 28. januarja popoldne v sodni palači. Načelnik dr. D. Majaron je ob otvoritvi pozdravil dokaj številni zbor in potem naglašal, da je bilo preteklo, 38. društveno leto posebno važno. Prevzeli smo častno nalogo, da smo pripravljali vse vnanje pogoje za II. Kongres pravnikov v Ljubljani. Te priprave so trajale več mesecev in so zahtevale zlasti zadnje tedne pred Kongresom ogromno podrobnega dela. Vse je izteklo dobro in zadovoljivo. S hvaležnostjo je treba priznati, da so vsi k delu povabljeni društveniki pomagali z velikim veseljem in iskrenim pojmovanjem Kongresnih idej. Osobito sta se odlikovala društveni tajnik g. dr. Sajovic, ki je opravljal vso korespondenco z drugimi lokalnimi odbori in številnimi posamezniki in ki se je pri njem kot generalnem tajniku Kongresa

osredotočila vsa evidenca, in nadalje društveni blagajnik g. direktor dr. Ručar, ki je poleg blagajne prevzel in izvršil ogromno nalogo nastanitve gostov. Ta dva gospoda sta se v resnici žrtvovala zadnji časno in dan in imata lahko prijetno zavest, da sta največ pripomogla k skozinskoz posrečeni prireditvi Kongresa. Zato je načelniku, kakor tudi predsedniku Kongresa prijetna dolžnost, na to opozoriti glavno skupščino in izraziti obema gospodoma najiskrenejšo zaslužno zahvalo. (Splošno pritrjevanje). Tudi se zahvaljuje društvnemu članu g. dr. Krejčiju, ki si je z ureditvijo Kongresnega zborovališča pridobil posebnih zaslug. — Nadalje omenja, da je društvo »Pravnik« imelo tudi nalogo, skrbeti za gostoljuben sprejem udeležencev Kongresa. To, zlasti v finacijskem pogledu težko skrb pa je veleprijazno odvezel društvu tedanji gerentski svet mestne občine ljubljanske, ker je hotel biti sam gostitelj Kongresa in je bodisi s splošnim routom, bodisi z gledališkima predstavama na čast Kongresa izkazal sijajno gostoljubnost, ki je napravila na kongresiste najboljši vtis. Za to posebno naklonjenost bodi zlasti predsedniku gerentskega sveta našemu članu g. dr. Pucu izrečena najlepša zahvala. (Glasno pritrjevanje.) — Prav tako sta naša člana g. dr. Jurij Hrašovec, celjski župan, in g. dr. Leskovar, mariborski župan, posvetila Kongresu vso pozornost, ko sta izletnikom Kongresa priredila pristrčno slovo od slovenskih pravnikov iz naše ožje domovine. Tudi njima in njunima občinama velja globoka zahvala našega društva. — Končno poudarja načelnik, da bo društvo »Pravnik« še v bodoče obdržalo živahne stike z institucijo pravniškega Kongresa in da bo treba skrbeti tudi za častno udeležbo slovenskih pravnikov pri intelektualnem delu za letošnji Kongres v Sarajevu. — Nato je načelnik dr. Majaron povabil društvenega tajnika dr. Sajovica, da je podal tole letno poročilo:

»Slavna glavna skupščina!

Na svoji seji dne 29. marca 1926 je sklenil odbor, da se stavlja društvo popolnoma v službo Kongresa pravnikov kraljevine SHS in da se udeje stvuje društveni odbor kot ožji krajevni odbor za pripravo Kongresa. Ta sklep je bil absolutno potreben, saj je imelo naše društvo kot edino poklicano zastopstvo slovenskih pravnikov nuditi Stalnemu odboru Kongresa vso potrebno pomoč, da se Kongres s primerno skrbnostjo pripravi in tudi zadovoljivo izvede. V tej smeri se je razvijalo odtlej vse naše delovanje in vsem je znano, kako je Kongres potekel. To delo je absorbiralo popolnoma društvene moči in je zato razumljivo, da bo tajnikovo poročilo o drugem delovanju precej skromno.

Društvo je štelo koncem preteklega leta 622 rednih in 1 častnega člana; napredovali smo torej od lanskega leta za 8 članov, akoravno nam je ugrabila smrt 7 članov, in sicer: odvetnika dr. Ivana Antončiča (Krk), dr. Frana Jurtelo, dr. Karla Trillerja, notarja Otmarja Goloba, Nika Lenčka, Frana Presečnika in zadni čas poobl. ministra dr. Otokarja Rybača.

Društvo je pozdravilo brzojavno Kongres bolgarskih pravnikov, ki je zboroval dne 15. maja l. l. v Sofiji in kamor smo bili povabljeni,

pozdravilo je dne 1. avgusta 1926 tudi odkritje spomenika dr. Radoslavu Razlagu, temu prvemu osnovatelju slovenskega pravniskega glasila »Pravnik Slovenski«, v Mali Nedelji, čeprav na to odkritje niti povabljeni ni bilo.

Koncem leta je priredilo društvo dvoje predavanj. Predaval je obakrat g. univ. prof. dr. Milan Škerlj, in sicer dne 25. novembra 1926: »O najnovejšem načrtu za edinstven menični zakon« in dne 2. decembra 1926 o »Najnovejšem načrtu zakona o čeku«. Meseca maja se je nameraval prirediti tudi izlet v celjsko okolico, ki je pa zaradi slabega vremena odpadel.

Naše glasilo »Slovenski Pravnik« je zaključilo svoj 40. letnik, imelo je dvoje prilog, in sicer zbirko odločb Stola sedmorice in Notarski Vestnik. Razen članov ga je prejemale še 136 naročnikov. V zameno se je pošiljal 10 časopisom. Članarina in naročnina pa znašata manj kakor tiskarniški stroški, zato moramo izreči prav posebno zahvalo obema faktorjema, ki sta nas pri izdajanju glasila podprla s podporo, in to sta ministrstvo pravde, ki nam je naklonilo znatno denarno podporo, in predsedništvo Združenih papirnic Vevče, Medvode in Goričane, ki nam je dalo papir po znižani ceni.« —

Na povabilo g. načelnika so se dvignili zborovalci in počastili s tem spomin umrlih članov, od kateril so bili dr. Jurtela, dr. Triller in dr. Rybač včlanjeni v društvo od njega ustanovitve dalje.

Blagajnik dr. Rutar je poročal o blagajniškem stanju društva.

Društvena imovina (naložena glavnica, knjižna zaloga)	
znaša	Din 24.523.29
Izdatki leta 1926	Din 72.112.20
dohodki leta 1926	» 67.316.40
primanjkljaj v znesku	Din 4.795.80

se je kril iz društvene imovine.

Poračun za leto 1927 izkazuje:

a) Izdatkov:

tiskarna	Din 50.000.—
honorarji	» 10.000.—
ekspedicija	» 1.200.—
uprava	» 1.200.—
skupaj	Din 62.400.—

b) dohodkov:

članarina	Din 42.000.—
notarska zbornica	» 5.000.—
obresti	» 2.000.—
prodaja knjig	» 1.400.—
pričakovana podpora	» 10.000.—
skupaj	Din 60.400.—
tedaj primanjkljaja	Din 2.000.—

Preglednik dr. Žirovnik je poročal, da je skupno z dr. Tekavčičem pregledal knjige in račune in našel vse v redu. Predlagal je absolu-

torij celemu odboru in posebno zahvalo blagajniku in tajniku. Predlog je skupščina soglasno sprejela.

Nato je bil z vzklikom izvoljen dosedanji načelnik, ves dosedanji odbor in oba preglednika tudi za leto 1927.

Pri slučajnostih je načelnik dr. Majaron posebej poročal o pripravah za III. Kongres pravnikov v Sarajevu, sporočil že določena temata za dnevni red in pozval navzočne, da predlagajo referente ali koreferente izmed slovenskih pravnikov. Pri razgovoru so bili v tem pogledu stavljeni konkretni predlogi, nakar se je načelnik zahvalil zborovalcem za udeležbo in zaključil skupščino.

Kongres pravnikov Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Stalni odbor kongresa je imel v dneh 2. januarja in 20. februarja t. l. v Zagrebu seji, na kateri so se donesli važni zaključki glede prihodnjega kongresa. Sklenilo se je, da bo prihodnji kongres v Sarajevu, in sicer 16. in 17. septembra. Radi tega je bil kooptiran v odbor dr. Milivoj Simić, predsednik vrhovnega suda v Sarajevu, in sicer na mesto Aleksandra Andrijevića, ki je bil odstopil baš zato, da more biti v odboru tudi pravnik iz kraja, kjer se bo vršila letošnja kongresna skupščina. Določila so se naslednja vprašanja, ki se bo o njih razpravljalo na kongresu, in postavili tudi referentje, in sicer:

1. Odgovornost organov delniških družb in zaščita vložnikov. Referenta univ. prof. dr. Milan Škerlj iz Ljubljane (v pogledu odgovornosti organov) in univ. prof. dr. Velimir Bajkić iz Beograda (v pogledu zaščite vložnikov), koreferenta dr. Valdemar Lušanček, tajnik trg. in obr. komore v Zagrebu, ter dr. Milorad Nedeljković, direktor poštne hranilnice v Beogradu.

2. Izvršba civilnih sodb državnih sodišč in rzsodb rzsodišč — tako zoper državo kakor tudi zoper privatne osebe. Referent Živojin Perić, univ. prof. v Beogradu, in dr. Viljem Krejči, odvetnik v Ljubljani.

3. Osnovna načela našega pomorskega prava. Referent dr. Ante Verona, podpredsednik stola sedm. v pok. iz Zagreba, koreferenti dr. Ludvik Böhm, ravnatelj trgovske akademije v Ljubljani, dr. Julije Mogan, advokat in priv. docent v Zagrebu, dr. Slavko Stojković, tajnik min. zun. posl. v Beogradu.

4. Kolektivne pogodbe. Referent dr. Dragutin Janković, advokat v Beogradu, koreferent dr. Joža Bohinjc, direktor okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani.

5. Pravni položaj žene v bračnem, imovinskem in naslednjem pravu. Referent Mihajlo Jovanović, predsednik kassacionog suda u m. v Beogradu, koreferenta dr. Stanko Lapajne, univ. prof. v Ljubljani, dr. Ivo Milić, univ. prof. v Subotici.

Drugi koreferenti k točkam ad 2., 4. in 5 se bodo eventualno še postavili.

Referati in koreferati se bodo izdali v tisku še pred kongresom. Zato se na skupščini sami ne bodo več čitali. Udeležniki se bodo utegnili tako

pripraviti za razpravljanje v sekcijah, kjer bo odslej koncentrirano glavno delo.

Razmišljalo se je dalje tudi o zabavnem delu kongresa, zlasti o izletih (n. pr. Višegrad, Ilidže, Dubrovnik, Metković), podrobna izvedba tega dela programa pa se je poverila pripravljalnemu odboru v Sarajevu.

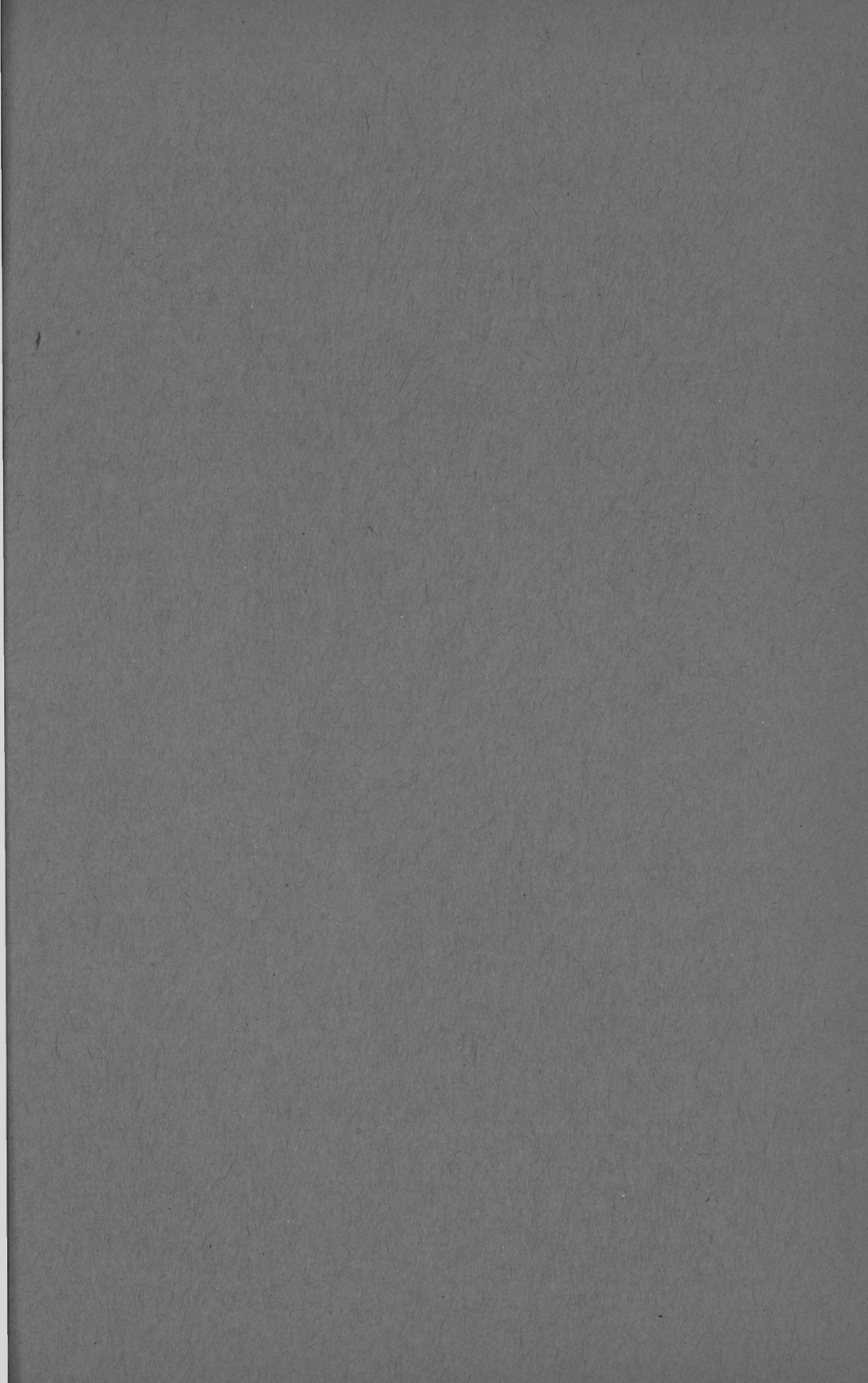
Pozivljamo člane, da obnovijo svoje članstvo za kongres in prijavijo udeležbo na kongresu in pošljejo članarino najkasneje do konca meseca junija. Članarina je za javne uradnike in pravne pripravnike 60 Din, za vse druge 120 Din. Ravno toliko ima plačati vsak tudi za rodbinskega člana, katerih sme priglasiti največ dva. Za knjigo referatov naj se nakaže še posebej znesek 20 Din. V to svrhu naj se člani poslužijo priložene položnice: *Društvo »Pravnik« za Kongres pravnika, Sarajevo* (dočim je namenjena druga položnica za naročnino za Slovenski Pravnik).

Svetosavske nagrade. Za letošnjo svetosavsko tekmo je razpisal svet juridične fakultete v Ljubljani 12 temat: 3 iz pravnozgodovinske, 4 iz pravosodne ter 5 iz državoslovne skupine. Oddani so bili štiri elaborati. Na svetosavski proslavi dne 27. januarja 1927 so bili odlikovani z nagradami Njegovega Veličanstva Kralja v zneskih po 800 Din za svoje razprave trije slušatelji juridične fakultete: g. Ciril Mikuš iz Prečne, ki je obdelal temo »Notranji ustroj avtonomnih mestnih občin vzhodne Istrije po kastavskem, veprinaškem in moščeniškem statutu«; g. Anton Zupančič z Iga za razpravo »Pravice in dolžnosti patronov po občem cerkvenem in po partikularnem pravu naših pokrajin«; g. Josip Mihelak iz Ljubljane za razpravo »Splošni vidiki zaščite delavcev po pravnem stanju, ki je veljalo v Sloveniji in Dalmaciji ob prevratu, po zakonu o radnjama z dne 29. junija (12. julija) 1910 in po zakonu o zaščiti delavcev z dne 28. februarja 1922.«

Dr. V. Korošec.

Naloga za svetosavsko tekmo 27. januarja 1928. Fakultetni svet juridične fakultete v Ljubljani je določil dne 18. februarja t. l. za slušatelje te fakultete, ki hočejo tekmovati za nagrade, poverjene od kralja za prihodnjo svetosavsko proslavo, sledeča temata: I. *Pravnozgodovinska skupina:* a) Pravni položaj ženâ po rimskem pravu. b) Pomen postglosatorjev za razvoj srednjeevropskega prava. c) Deležnost laikov na upravi cerkvene imovine po načelih zapadne in vzhodne cerkve. II. *Pravosodna skupina:* a) Trgovinski register in zemljiška knjiga. Primera. b) O pojmu konkurence in koneksitete zločinov. c) Dokazno pravo po civilnem pravnem redu raz vidik smotrenosti. III. *Državoslovna skupina:* a) Gospodarski svet. b) Samouprava z ozirom na tendence, izražene v zakonih in projektih poslednjega časa. c) Zaščita narodnih manjšin v centralni Evropi. č) Knappova teorija o denarju in kritična literatura o njej. **D.**

Natječaj. Na pravnem fakultetu u Zagrebu raspisan je natječaj na jednu katedru za Opčo pravnu povijest, enciklopediju i metodologiju prava, te privatno pravo tripartita s rokom do 1. juna 1927. Kandidati se imadu uz prilog radova, dokumenata i opisa života izjaviti, da li se natječu za položaj redovnog ili vanrednog profesora ili docenta.

Plačevanje društvene članarine in naročnine za list se vrši jako **netočno, brezбриžno in malomarno**. Vsako leto **po dvakrat** prilagamo listu položnice, a **niti ena tretjina** članov se jih ne posluži, da bi plačala članarino. **Več kakor dve tretjini** članov moramo opominjati posebej s pismenimi opomini in s tretjo položnico, a mnogokrat ostane tudi to brezuspešno. Letos do **konca oktobra** članarine še ni plačalo preko **500 članov**, med temi je **55 članov** dolžnih **dveletno**, 23 članov pa **triletno** članarino. Zaostanek članarine znaša 35.000 Din.

Ob takih razmerah seveda ne moremo plačevati pravočasno tiskarne, ki nam računa obresti za zaostanke; druge **nepotrebne izdatke** za pisma, znamke in neizrabljene položnice ter le vsled take brezбриžnosti članov povzročeno sicer **nepotrebno delo blagajnika** z izterjavanjem članarine naj si izračuna vsak zamudnik sam.

Prosimo torej, da **naj vsak član ali naročnik »Pravnika«** plačuje članarino s položnico **takoj začetkom leta**, da bo utegnulo društvo redno poslovati.

Blagajnik.

Naročnina za „Slovenski Pravnika“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čim prej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic, ali naj jo pošljejo blagajniku g. dr. Ignacu Rutarju, direktorju poštnega čekovnega urada v Ljubljani. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Ravnotam se dobe Štefan Lapajne: „Državni osnovni zakoni“ in letniki „Slov. Pravnika“ od l. 1909 naprej. Cena s poštnino vred za „Državne osnovne zakone“ — 12 Din, za „Slovenski Pravnika“ letniki 1925, 1924 in 1923 — 60 Din ostali letniki po 30 Din.